

~~14 A~~ 223. EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.
VITEBERG.

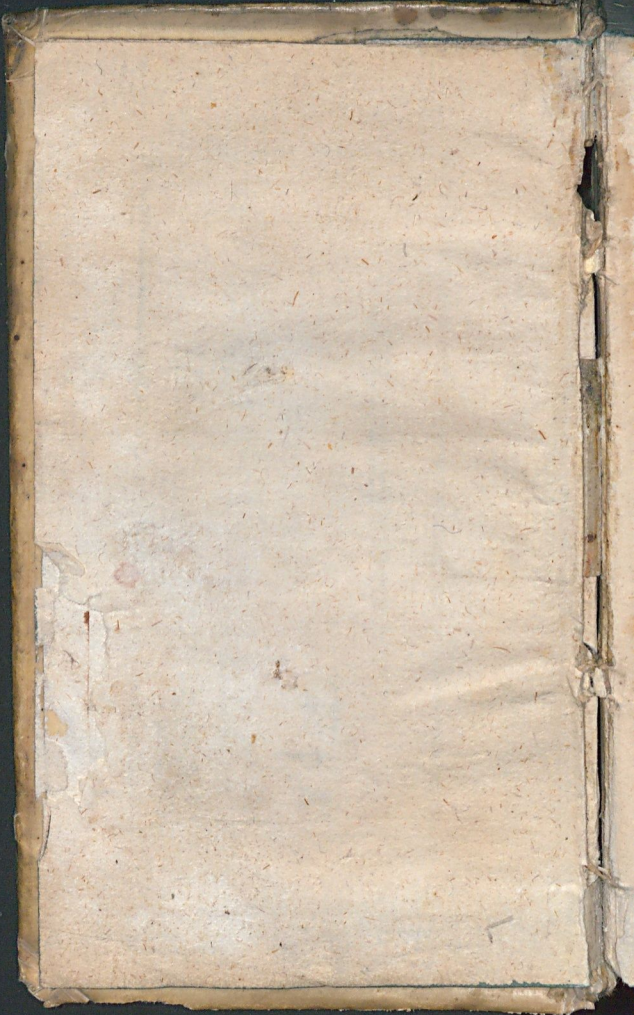
14 A 223.

SIGNAT. MDCCCXIII.

nk

LOGICÆ
PERIPATETICÆ
PRÆCEPTA

*Ita perspicuè atq; breviter
Scholijs exemplisq; illustrata; ut qui-
vis latinè doctus ingenio & memo-
ria capere possit: olim col-
lecta*

à
CASP. BARTHO-
LINO Malmogio
Dano.

*Nunc verò demum in usum ju-
ventutis edita.*

Editio Tertia.

Cum Gratia & Privilegio Elect: Saxonie.

Anno M. DC. XVI.

Impensis Heræd. Bechtoldi Raaben.

Profapiae antiquitate,
Virtutis splendore.

&

Literarum peritiâ

Nobilissimo Domino

**GEORGIO ERNE-
STO WORM, Domino &
Toparchæ Dano in
Woër &c.**

Fautori & amico colendissimo

S. P.

**Casp. Bartholinus Doct.
Philosophus & Medicus.**

P R Æ F A T I O .

DEsiderata sunt hæcenus
à multis G E N E R O S I S S I M E
D N L . V V O R M I , Logicæ Peri-
pateticæ Præcepta brevia, & bre-
viter illustrata: quæ, omissis controversia-
rum conflugibus, juniorum caperentur in-
genio & memoriâ. Me quidem jampridem
defunctum hac re fuisse ex sententiâ abs me
gestâ in Enchiridio meo Logico Argentinae
olim edito, vel ex Cæsaris Cremonini, viri
celeberrimi arbitrio arbitrabar: qui scripto
testari, illud omnino probari sibi, ac juven-
tuti esse valde accommodatum, non dubi-
tavit. At cujus viri arbitrio? Incomparabi-
lis illius & primarij hodie Philosophi Peri-
patetici Patavini, immo Europæi; soloque
tempore, nequiquam verò eruditionis acu-
mine, antecessoribus suis Zabarellâ & Pic-
colomineo; posterioris. Alios tamen haut
paucos audire contigit, pro doctioribus ma-
gis facere Enchiridion illud sentientes &
censentes: quàm junioribus, telam eam
nondum exorsis. Ut ergo & his glacies,
quod dicitur, scinderetur; suasere, nonnul-
li, atq; adeo persuasere. Regusto pluteos:
exquiro & expromo inter adversaria inter
rejectanea, Præcepta hæc hinc inde di-
spersa: ceu Hippoliti membra recolligo,
tanquam novus Esculapius: ad *Sanctian*
A 2 redu-

P R Æ F A T I O .

reduco: tandemque fluctuantis adhuc auctoris manibus exprimit Typographus. Nec metus fuit; nè accideret mihi, quod Æsculapio, fulmen puta: malivolorum; non superum: Famæ; non vitæ infestum. Nam vel modo præfagio, quosdam puerilia talia labore meo indigna clamituros. Quos si morer, morus ego. Publicæ hostes sunt utilitatis: quam aut extinetam cuperent; aut facibus duntaxat suis accensam. Vincat bonum publicum; cui velificari certum mihi. Nec videor mihi profecisse; nisi per me alij. Ut lumen non accenditur nisi ut cuiquam luceat: Sic eruditio cuiusvis merito tribilis esse debet. Spero fore hunc libellum obusum compendiarium incipientibus. Eum verò tibi, Nobilissime VVORM SACRATUM volo, quia, modò nullum aliud occurrit mentis munus, quod pro meritorum tuorum in me copiâ testandæ gratiæ sit. Immo &, quia optime de eo judicare potes, qui à puero hanc aliasq; disciplinas in varijs Daniæ, Germaniæ, Belgij & Galliæ oris egregiè edoctus es, viam præeunte Præceptore tuo sollertissimo, Dn. Johanne Arnoldi de Fine Dano, artium & Philosophiæ Magistro eximio, quippe cuius jamdudum in publico est Eruditio; amico meo non è Multis. Ideò eos, qui non nisi probè intelligentibus scripta sua dedicabant, imitatus, tuo nomi-

ni

PRÆFATIO.

ni hanc Logicam inscriptam volui, in dis-
scientium quidem commoda brevem; sed
dum brevis esse laboravi, obscuritatem in-
simul declinare, & scirpum sine nodo, sine
spinâ rosam facere conatus sum. Utinam
auspicato! Voveo & tibi Generose VVOR-
MI, tuisq; fausta omnia. Dabam A-
thenis Leucoreis. ANNO

∞ 100. XI.

A 3 PRO.

CIT I.

PROOEMIUM.
DE DEFINITIONE ET DIVISIONE LOGICÆ.

LOGICA est habitus intellectualis instrumentalis, ad indagandam veritatem.

Dicitur δὲ Ἐπάκου à ratione seu discursu à noto ad ignotum. Dialectica verò δὲ Ἄλογος, hoc est, differere, disputare, cum alio colloqui de rebus quæ probabiliter in utramq; partem agitari possunt. Logica verò totam ratiocinandi vim denotat; nec tantum de probabilibus, sed etiam de necessarijs agit, ubi una tantum pars vera est. Logica ergo se habet ut totum; quia ἔ topicam seu Dialecticam includit, ἔ artem demonstrandi: Dialectica ut pars, quæ agit tantum de Topicis ἔ probabilibus: Demonstrationem verò, quæ necessaria argumenta adducit, excludit.

Logica autem est habitus non corporis, sed mentis ac intellectus, ἔ quidem instru-
men-

PRÆCEPTA. 2

mentalis, hoc est, ad alios habitus & facultates intelligendas conducens. Sive enim Philosophia operari vis, sive Theologia, sive Medicina &c. Logica opus est.

Veritas, que ubiq; servanda, Logice usus est seu finis externus. Opus vero seu finis internus principalis est Syllogismus; ad quem ferè omnia in Logicâ referuntur. Et quia de rebus omnibus ferè licet syllogismos construere; ideo subjectum seu materia in quâ operatur Logicus est omnis res seu Ens omne; quatenus nimirum secundis notionibus substat: hoc est, quatenus hæc vel illa res prædicari vel subijci dicitur esse Genus vel species &c. atq; ita ad syllogismum ordinari.

LOGICA dividitur in partem communem & propriam. Communis seu generalis explicat ea que duntaxat Formæ syllogismi interserviunt. Hoc est: docet syllogismum formare in legitimâ figurâ & modo &c. non habito materia vel rei respectu an sit verâ vel falsa, necessaria vel probabilis, Mathematica vel Physica &c. Potest enim bonus syllogismus esse aliquis in forma; licet quoad materiam falsus sit. Quia vero syllogismus constat ex Enunciationibus seu propositionibus; hæc vero ex terminis vel vocibus simplicibus que in Prædicamentis habentur; At prædicamentorum autem doctrinam intelligendam conducunt Prædicabilia

bilis. Ideo hac omnia ante syllogismum tractari convenit.

Pars propria explicat quæ materia syllogismi inserviunt. Materia hæc vel est simpliciter vera & necessaria, unde fit syllogismus demonstrativus: vel est contingenter vera seu probabilis; unde syllogismus fit Dialecticus seu Sopicus; vel est falsa; unde Sophisticus.

PARS COMMUNIS.

CAP. I.

De Prædicabilibus.

PRÆDICABILIA sunt notiones secundæ simplices, ostendentes quomodo primæ notiones de se invicem prædicari debent.

Prædicabile (quod aliàs universale dicitur) nomen habet, quod possit prædicari. Prædicatum autem est, quod actu jam prædicatur.

Notiones seu noëmata, idem sunt quod conceptus vel imagines rerum in animo.

Notio talis vel est prima vel secunda. Prima est conceptus rei in animo immediatus, ut cum animal vel hominem concipio mihi & imaginor. Hæ autem vocès, Animal, homo,

PRÆCEPTA.

4

homo, herba, ruta &c. dicuntur voces primæ
notionis, vel primæ intentionis &c.

Notio secunda, est conceptus, qui
mediante primâ rem representat; fitq; dum
intellectus noster res varias inter se comparat.
Ut: quando concipio animal, est notio seu con-
ceptus primus. Quando verò considero homi-
nem esse animal, equum esse animal &c. præ-
dicetur; voco animal. Genus, seu generalius &
communius quid; hominem verò, equum &c.
voco species. Atq; ita hæ voces, genus, species, &
consimiles in Logica dicuntur voces secundæ no-
tionis vel secundæ conceptus: quia non statim
immediatè significant res ipsas.

Sint ergo secundæ notiones: Genus & spe-
cies. Sint primæ: Animal & homo. Animal
Genus; homo species. Ex generis jam & speciei
naturâ, scitur quomodo animal & homo de se
naturaliter prædicari debent. Nempe animal
de homine prædicatur, hoc modo: Homo est a-
nimal, non è contra: Nam generaliora dicun-
tur seu prædicantur de specialioribus natura-
liter.

PRÆDICABILEIA sunt quinq; , Ge-
nus, Differentia, Species, Proprium & Ac-
cidens.

GENUS est notio secunda simplex,
denotans rem specie superiorem, quæ præ-
dicatur de pluribus specie differentibus in
quæstione quid est. E.g.

A 5

Sin

Sit genus, Animal, quod est, res superior specie, nempe homine. Animal ergo dicitur seu predicatur de plurib. specieb. differentibus, seu de pluribus speciebus, & qua sub his continentur, ut de homine, equo, cane &c. Dico enim: homo est animal, equus est animal, canis est animal &c. Sic herba dicitur de ruta, salvia, majorana &c. in quaestione quid est. Ut quid est ruta? Respond. Est herba. Quid est homo? Resp. Est Animal. Quamvis adhuc imperfecta hac responsio.

Genus aliud est summum seu generalissimum; aliud medium seu subalternum.

Summum semper est Genus, quia aliud Genus supra se non habet: ut substantia.

Subalternum, est Genus respectu inferiorum; est species respectu superiorum. Ut animal respectu hominis est Genus; respectu viventis est species. Sic de ceteris.

Ut hac & sequentia faciliora fiant tyronibus, additur arbor Porphyriana Prædicamentæ substantiæ.

	A		d
b Substantia		c Intelligentia	
Corporea	a Incorporea	d	
b Corpus		c Corpus non vivens	
Animatum	a Inanimatum	d	
b Vivens		c Planta	
Sensibile	a Insensibile	d	
			b Ani-

Animal (c. c.) Brutum

Rationale a Irrationale

Homo

§ Petrus. Hic homo, filius Mariae &c. γ.

A est Genus summum, a, species imā, a,
Genera & species subalterna b, c, differentia
divisiva generum A a. b, differ. constitutiva
specierum a a. c, differ. constitutiva specierum
d. β γ, basis vel radix, constans Individuis. Ab
A ad basin β γ, est longitudo vel linea recta
prædicamentalis, sed a b ad d. est latitudo.

DIFFERENTIA in genere est, quæ
aliquid ab alio distinguitur. Estq; commu-
nis, propria, vel propriissima. Communis
est, qua aliquid differt ab alio vel à seipso
per accidens aliquod separabile. Ut Petrus
cum ebrius est differt ab alio sobrio; vel à seipso
antea sobrio.

Propria fit per accidens aliquod diffi-
cultus vel non separabile. Ut per cicatricem,
sinum nasum &c. unus ab altero differt.

Propriissima (ut rationale) est qua ge-
neri (ut animali) adjuncta speciem certam
(ut hominem) constituit de qua prædicatur
in questione quæ quid.

Hæc prædicabile constituit. E.g. Rationa-
le est differentia propriissima hominis, qua dif-
fert homo ab omnibus alijs rebus, & prædica-
tur de homine in quid juncta generi, & in qua
si intelligis qualitatem substantialem.

SPECIES (ut homo) est quæ de pluribus numero differentibus (id est, Individuis) in quæstione quid est prædicatur immediate. Ut: *Quid est Petrus?* Complete respondeo: *Est homo.* Ita homo de Petro vel alio individuo dicitur immediate; at animal (Genus) mediantè homine.

Species vel est subalterna, quæ idem est quod Genus subalternum, vel specialissima seu infima; quæ nunquam est Genus. Hec ante definita est; est quæ species prædicabilis respectu inferiorum Individuorum; subijcibilis respectu superiorum generum.

INDIVIDUUM est quod univocè de uno solo prædicatur. Ideo prædicabile non est, quia non de pluribus dicitur. Quia verò basis est ordinis prædicamentalis; hic ejus tractatio instituitur.

Individuum est sextuplex.

1. Signatum vel determinatum, nomine proprio, Ut: *Petrus, Lipsia, Albis &c.*
2. Demonstrativum, est nomen Comune cum pronomine demonstrativo: Ut: *hic homo, ille equus, hoc album &c.*
3. Circumscriptum seu *ἁποφραζόμενον* ab officio vel alia re: Ut *Danica historici scriptor pro Saxone Germanico sumitur; quia hic in Danorum historicis præcipuus & antiquus est.*
4. Hypotheticum, vel ex suppositione. Ut

Ut filius Mariæ pro Christo, quia præsupponitur, Mariæ unicum fuisse filium.

5. Καὶ ἕξωθεν certum aliquem communi voce notamus. Ut Apostolus pro Paulo, Philosophus pro Arist.

6. Vagum constat signo particulari & voce communi. Ut: *aliquis homo, vir quidam* &c.

PROPRIUM est, quod non declarat quiditatem rei; soli autem inest, & conversim de re prædicatur, in quali accidentaliter & necessario.

E. g. Risibile est proprium hominis, sed non de ejus essentia seu quiditate. Soli autem homini inest immediate; mediatè etiam Individuis pluribus. Conversim de re prædicatur: Ut: *homo est risibilis, & risibile est homo. In quali accidental. secus quàm differentia. Et necessario secus quàm Accidens, quod contingenter prædicatur.*

Proprium est quadruplex. Prima modo, est quod accidit soli alicui speciei, sed non omnibus ejus Individuis. Ut esse Logicum, competit soli homini, ac non omnibus.

Secundo modo Proprium est quod competit omni Individuo, sed non soli speciei. Ut esse bipedem, competit omni homini, sed non soli.

Tertio, soli speciei competit & omnibus ejus individuis, sed non semper. Ut canescere.

nescere, homini soli & omni convenit: sed tantum in senectute.

Quarto modo Propriissimum est, competit omni soli & semper, anteaq; definitum est; quia hoc Prædicabile constituit.

ACCIDENS est quod adest vel abest absque subjecti interitu. Ut albedo potest in pariete esse vel non esse, manente pariete. Sic doctrina in homine. Estq; vel separabile reipsa, ut nigredo à pariete. Vel Inseparabile reipsa, ut nigredo à corvo, que tamen cogitatione à corvo separari & abstrahi potest, salva ejus manente substantia. In Islandia tamen multi reperiuntur corvi nri & falcones albi.

CAP. II.

De Antepredicamentis,

ET hæc præmittuntur Prædicamentis, pro horumdem intellectu faciliori; ideo finitur.

ANTEPRÆDICAMENTUM est Præceptum utile ad meliorem prædicamentorum cognitionem.

Dividuntur in tres definitiones; Homonymorum, Synonymorum, Paronymorum: Duas divisiones; Nominum, quæ dicuntur, & Rerum, quæ sunt: atque in tres regulas: Homogeneorum, Heterogeneorum & Subalternorum.

Homonyma seu equivoca dicuntur,
quo-

quorum nomen solum est commune, & secundum nomen substantiæ ratio diversa.

Ut canis, est æquivoca vox; tribuitur cani terrestri, marino, Cælesti, secundum nomen solum: at substantia ratio; id est, natura & definitio diversa est his canibus. Analogæ medium est inter univocum & æquivocum: magisque de uno dicitur, quàm de altero. Ut Ens de substantia magis principaliter dicitur, minus de accidente: Sic Ens de Deo & Creaturis.

Regula 1. *Æquivoca semper sunt distinguenda, antequam vel definiri, vel dividi, vel in prædicamento reponi vel scientiam signere &c. possint.*

2. *Analogum per se positum stat pro significatione famosiori: id est, quod primario denotat.*

Synonyma seu Univoca dicuntur, quorum nomen est commune, & Eadem substantiæ ratio. *Ut animalis & nomen & natura seu definitio communia sunt speciebus, homini, equo &c.*

Regula. *Omnia illa quæ sunt ejusdem prædicamenti, prædicantur univocè. Superiora nimirum de inferioribus.*

Paronyma seu Denominativa dicuntur quæ ab aliquo solo differentiæ casu secundum nomen habent appellationem. *Ut à Logica dicitur Logicus, ab albedine albus.*
Deno-

Denominativum dicitur adjectivum vel concretum: ut *album*. **Denominans** abstractum: ut *albedo*. **Denominatum**, subjectum aliquod: ut *paries*.

Regula: Denominativa sunt in eodem prædicamento cum denominante.

Cum denominante & denominativo sepe coincidunt **Abstractum** & **Concretum**.

Abstractum est quod simplicem significandi modum habet; ut *albedo*.

Concretum, compositum significandi modum habet. Estq; vel accidentis seu connotativum item denominativum; ut *album*, vel substantiæ: seu absolutum, ut *homo animal*: quorum abstracta sunt *humanitas*, *animalitas*.

Prima divisio. Eorum quæ dicuntur, alia secundum complexionem, alia sine complexione dicuntur. Complexum est oratio ex pluribus vocibus, ut: *homo albus*; *homo currit* &c.

Incomplexum est vox una rem unam significans ut *homo*, *substantia* &c. Et tale ad **Categorias** pertinet.

Complexum (uti & *incomp.*) est triplex. 1. Re tantum, ut *nemo*, *hoc est*, *nullus homo*. 2. Voce tantum, ut *animal rationis particeps*, id est, *homo*. 3. Voce & re simul, ut *supra*.

II. Divisio eorum quæ sunt. Alia dicuntur

tur.

tur de subjecto (Logico) & non insunt subjecto (Physico) ut genera & species, sive substantiæ universales. Singulares (seu Individua) nec insunt nec dicuntur. Accidentia universalia & insunt & dicuntur: Singularia insunt & dicuntur. Nota: Substantias propriè non dicimus inesse, sed accidentia quæ substantiæ insunt. Alias varijs modis improprijs res dicitur inesse, ut pars in toto; totum in partibus &c. quod declarant versu:

Sunt genus & species, totum pars, fama, locog;
In fine, in causa, subjecto, tempore, & a se.

Regulæ Antiprædicamentales.

I. Quando unum de altero prædicatur; quæcunque de prædicato dicuntur, etiam de subjecto dicuntur. Ut Plato est homo: Quidquid de prædicato, nempe homine dicitur (ut animal, corpus &c.) Etiam de Platone prædicatur.

II. Diversorum [a] generum non subalternatim positorem diversæ sunt [b] specie [c] differentia.

[a] i. e. prædicamentorum; vel in his generum diversorum, [b] i. e. secundum speciem [c] diversa scilicet. Exempli gratia; alias differentias divisivas habet, substantia, alias quantitas &c.

III. Subalternorum verò generum nihil prohibet easdem esse differentias, scilicet

celi Constitutivas, quia superiori de inferioribus predicantur.

CAP. III.

De Categorijs seu Predicamentis.

Predicamentum est dispositio generum & specierum sub summo aliquo genere. Exempli gratia, In predicam. Substantia, summum Genus est substantia; sub hoc sunt genera & species videns corpus, animal, homo, totus hic ordo vel dispositio dicitur **Predicamentum**.

Predicam sunt decem: Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Quando, Ubi, Situs, Habitus. **Ultima novem accidentia sunt. Et ita recte dividitur Ens in substantiam & Accidens.**

SUBSTANTIA est Ens reale, finitum, completum, per se subsistens. **Dicitur à substando vel subsistendo. At Predicamentum substantiae est dispositio generum & specierum talium Entium realium &c.**

Estque prima vel secunda. **Prima** nec de subjecto dicitur, nec in subjecto ullo est. **Ut individua: Petrus, Paulus &c. Non dicitur, quia non est universale; non inest, quia non est Accidens. Secunda** de subjecto aliquo dicitur. **Uc sunt species & genera.**

Affe-

Affectiones & proprietates, Substantiarum sunt 6.

1. Non est in subiecto, scilicet ut Accidenti.
 2. Substantia secunda univocè prædicatur. Competit etiam accidentibus in suis prædicamentis. 3. Substantia prima significat hoc aliquid, id est, rem singularem & individuam, quæ digito monstrari potest. 4. Substantia non habet contrarium, scilicet essentia suæ ratione, & per se, ut substantia una non est alteri contraria. At ratione accidentis, nempe qualitati. Exempli gratia, frigoris & caloris dicitur esse contrarietas inter aquam & ignem. Deinde multa disparata vocantur contraria, scilicet improprie; ut lupum & ovem. 5. Non suscipit magis & minus. Intellige secundum latitudinem prædicamentalem ejusdem gradus, collatione diversorum; vel ejusdem secum. Ut: Paulus non est magis homo, quàm Petrus. Homo non est magis animal quàm equus. Petrus senex non est magis vel minus homo, quàm cum puer fuit &c. At hoc album est magis album quàm aliud. 6. Suscipere potest contrarium, cum eadem numero est. Ut idem homo modo calidus esse potest, modo frigidus successivè; non verò simul & semel in gradibus excellentibus.

Quantitas est Ens reale, finitum, completum, habens partes extra patres. Excludit

de

de unitatem, infans, punctum &c. quia incompleta sunt Entia habent partem extra partem; sed reducuntur ad hoc predicamentum.

Estque continua discreta. Continua est, cujus partes communi aliquo termino copulantur. Ut: *Linea*, *superficies*, *corpus*, *tempus*, *locus*. Discreta est cujus partes nullo termino communi copulantur; ut *Numerus* & *Oratio*. *Linea* copulatur punctis, tamquam extremis vel terminis. *Superficies* copulatur lineis. *Corpus* superficiebus. *Corpus* hic non denotat substantiam corpoream, sed trinam dimensionem, id est, extensionem secundum longitudinem, latitudinem & crassitatem seu profunditatem. *Superficies* vero tantum longitudinem & latitudinem habet, ut planities aliqua in mensa, convexitas in globo &c. *Linea* tantum longitudinem possidet. De *Loco* & *tempore* in *Physicis* docetur. *Numerus* est multitudo ex unitatibus collecta, *Unitas* vero non est *Quantitas* vel *numerus*; sed principium numeri. *Oratio* est quantitas discreta, mensurans sillabas longas, & breves. *Intelligitur* ergo *Oratio* non oralis, non mentalis, non scripta, sed quatenus quanta est ob mensuram illam sillabarum longarum & brevium.

Affectiones sunt tres.

I. *Quantitas* non habet contrarium.

Ut: *Linea* *linea* non est contraria &c. *Multa* autem

autem sunt relativa, non quanta, quae videntur contraria, nec sunt: ut Magnum & parvum, multum & paucum, superius & inferius &c.

II. Non suscipit magis & minus; sed majus & minus. Ut una linea non est magis quantitas quàm alia, sed potest esse major.

III. Facere suum subjectum aequale vel inaequale. Hec affectio solis quantitativus competit.

QUALITAS est secundum quam quales quidam esse dicuntur. Ejus species sunt: Habitus & dispositio; naturalis potentia & impotentia; paribilis & passio. forma & figura. Conjunguntur duae in una specie; quia differunt saltem modo accidentali, seu secundum perfectionem & imperfectionem.

Habitus est qualitas diu permanens & difficulter mobilis: quâ promptum est ejus subjectum ad faciliè exercendas actiones.

Habitus qui acquiritur, vel est Corporis, ut saltatoria, digladiatoria; vel Animi & hic dicitur esse intellectus vel voluntatis. Voluntarij seu morales sunt virtutes, &c. Intellectuales vel sunt imperfecti, ut opinio, suspicio &c. vel perfecti: qui aut principales, ut scientia, intellectus primorum principiorum, sapientia, prudentia & ars: aut instrumentales, Grammatica, Rhetorica, Logica

Logica &c. quæ instrumenta sunt ad discendas alias disciplinas.

Dispositio est qualitas facilè mobilis à subjecto, & via ad habitum: quâ difficulter adhuc actiones obeuntur.

At si frequens accedat exercitium, fiet inde habitus. Ut qui jam modò Logicam didicit, dispositionem habet; sed cum tempore habitus inde fieri potest, si se exerceat.

Naturalis potentia est Qualitas à natura ingenita; quâ subjectum aptum est ad aliquid agendum, resistendum vel patendum.

Impotentia econtra, ineptum ad hæc facit subjectum: ut Butyrum ineptum est ad resistendum, ob mollietatem.

Potentia naturalis vel est Corporis vel animæ. Corporis vel manifesta, ut ferri durities; vel occulta: ut vis Cælestium corporum, magnetis, herbarum multarum &c. Potentia animæ est vel vegetantis, ut altrix, antrix &c. (uti docetur in p^h yscus) vel sentientis, ut sensus interni & externi; vel ratiocinantis; ut intellectus & voluntas, & quæ hinc pullulant, vis ridendi, plorandi, &c.

Patibilis est qualitas diu permanens in subjecto, ut pallor naturalis, vel ex morbo &c. Passio est qualitas brevi transiens: ut pallor ex ira vel metu. Sic rubedo verecundantis, curventis &c.

Forma

Forma est quæ resultat ex terminatio-
ne quantificatis in re naturali & vivente.
Figura in re inanimata & quali Mathema-
tica.

Formam viventis; picti dic esse Figuram:
Forma consistit in superficiali lineatione & fi-
guratione viventium. Figura consistit circa rem
quamq; inanimatam extrinsecus prout extre-
mitates linearum vel superficierum hoc & illo
modo sunt disposita.

Affectiones qualitatis sunt 3. I. Con-
trarietas. II. Suscipere magis & minus.
III. Facere subjectum simile & dissimile.

RELATA dicuntur quorum totum
esse est respectus ad aliud. *Exempli gratia,*
sunt duo relata, quæ aliàs correlativa dicuntur,
item termini &c. Pater & Filius, totum esse
vel essentia patris, quæ pater, consistit in respec-
tu ad filium, pater enim non esset absq; filio.
Sic e contra totum esse filij consistit in relatione
seu respectu ad patrem. Sicut autem duo sunt
relata, pater & filius; sic duo sunt horum
subjecta, *Exempli gratia, Adam & Abel.*

Relata alia sunt secundum esse, & verè
relativa, de quibus modò dictum. Alia secun-
dum dici, quæ primariò sunt in alio predi-
camento aliquo. Ut, amor, scientia, &c.
sunt in predicam. Qualitatis primariò; se-
cundariò dicuntur esse in predicamento. Rela-
tionis

tionis, quia amor respicit rem amatam tamquam correlatum; scientia respicit scibile seu id quod sciri potest.

Deinde alia Relata sunt realia, alia rationis. Realia re distincta sunt, ut Dominus & Servus, Sponsus & Sponsa &c. Relata rationis seu intentionalia, dependent à solâ ratione seu intellectus operatione. Ut Genus & species, dextrum & sinistrum.

Affectiones sunt quinque.

1. Contrarietas, verum non in omnibus relatis: Sed ubi Qualitas aliqua subest, ob quam evenit omnis contrarietas. Ut Petrus est similis Paulo; nempe in virtute vel vitio &c.
2. Suscipere magis & minus. Etiam ubi subest Qualitas. Ut unus est magis vel minus similis alteri.
3. Dici ad convertentiam, id est. Relata reciprocantur, ut Praceptor est discipuli praceptor; & discipulus est praceptoris discipulus. Si deest vox aliqua conveniens; fingatur. Ut clavus est clavati clavus, & vicissim. Non dico: clavus est navis clavus: quia non omnes naves habent clavum.
4. Esse simul naturâ, sic Adamus non est prior Abele, quatenus pater est, sed quatenus homo. Hoc est, pater non est prior filio; sed subjectum patris est prius subjecto filij.

ACTIO

PRÆCEPTA.

20

ACTIO VEL PASSIO est secundum quam denominamur agere vel pati.

Estque alia immanens, vel anima; seu manens in agente, ut nutritio, auditio, visio &c. alia tranfiens seu corporis, ut calefactio, & hæc potissimum in hoc Prædicamento spectatur.

Affectiones. 1. Habere contrarium, sc. ratione tantum Qualitatum concomitantium. Ut calefacere, propter calorem, qui frigus contrarium habet. 2. Suscipere magis & minus, id est, intendi & remitti. 3. Se invicem comitari. Ubi actio, ibi passio; & e contra.

QUANDO est quod ex adjacentia temporis relinquitur, id est: Significat existentiam rei in tempore; quæ dicitur esse, fuisse vel futura. Huc pertinent; hodie, hodiernus, heri, hesternus, &c.

UBI est circumscriptio corporis locati, à loci circumscriptione proveniens, id est, Est habitudo vel in loco. Huc pertinent: In mari, marinus, in agro, agrestis &c.

Affectiones.

1. **Non suscipere contrarium nisi forte ratione qualitatis:** Ut si quis fuerit letus vel tristis in illo loco vel tempore.

2. **Non suscipere magis & minus.** Nam una res non est magis vel minus in loco vel tempore quam alia.

B

SITUS

SITUS est positio partium corporis ad locum ordinarum. Estq; triplex. 1. Naturalis, pel per se in partibus; ut *caput sursum, pedes deorsum*, vel per accidens in modo, ut *accubatio; statio, sessio &c.* 2. Non naturalis, ut *caput deorsum, pedes sursum.* 3. Artificialis: ut *teclum sursum, fundamentum deorsum.*

Proprietates sequuntur substantiam & quantitatem.

HABITUS est adjacentia corporis, & eorum quæ circa corpus sunt. Estq; vel naturalis, ut *hominem esse barbarum, cælum stellatum &c.* vel artificialis quicunq; ut *esse calceatum, loriceatum, annulatum &c.*

Affectiones sunt:

1. Non suscipere contrarium.
2. Suscipere magis & minus, sed improprie.

CAP. IV.

De Postprædicamentis.

POSTPRÆDICAMENTUM est explicatio terminorum quorundam in prædicamentis propositorum, præsertim in proprietatibus, ubi injecta fuit mentio contrarietatis, simul &c.

Postprædicamenta 5. sunt: Opposita, Prius, Simul, Motus, Habere.

O P P O

OPPOSITA sunt, quæ in eodem numero subjecto, secundum idem (*id est, eadem partes*) in eodem tempore, circa unam eandemque rem esse simul non possunt. Patebit hoc in specibus postea omnibus.

Vera autem oppositio est tantum inter duo. At disparatorum unum opponitur multis. Ut homo arbori, ligno, lapidi &c.

Opposita sunt Relativa, contraria, privativa & contradictoria.

Relativa oppositio est inter relata, ut inter patrem & filium. Dicuntur opposita; quia unum è subjecto alterum expellit, respectu ejusdem. Ut pater, quatenus pater, filius non est.

Contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, eidemq; subjecto susceptibili, à quo mutuo se expellunt, vicissim insunt, nisi alterum insit à natura.

Ut albedo & nigredo contraria sunt, maximè distant sub eodem genere, nempe colore. Horum subjectum susceptibile esse potest paries; à quo mutuo se expellunt; nam dum paries albus est, niger esse nequit; vicissim tamen insunt, hoc est, modò albus modò niger esse potest paries. At cygnus non nisi albus esse potest; quia ei à natura inest unum contrarium, nimirum albedo.

Contraria alia sunt mediata, alia Immediata, Mediata, quæ medium habent.

Ut inter album & nigrum sunt medij colores. Sic inter bonum & malum, est medium, quod dicitur neq; bonum, neq; malum, cum nomine careat. Immediata sunt quorum alterum semper necessario inest subjecto susceptibili. Ut par & impar in numero. Sic inter egrum & sanum non datur medium accurate loquendo.

Privativa sunt, quorum unum dicit negationem alterius in subjecto apto nato recipiendi illud in tempore à natura definito, in certâ subjecti parte, ordine irregressibili.

Exempli gratia, Privativa sunt cecitas & visus. Ubi unum adest, alterum abest in subjecto apto nato, nam lapis non rectè dicitur cæcus, cum habilis aut aptus non sit ad recipiendum visum. Deinde tempus requiritur à natura definitum. Ut catulus ante nonum diem non rectè dicitur cæcus. Certa pars etiam requiritur: non enim cæcus quis dicitur à manibus vel pedibus; sed ab oculis. Tandem ordo irregressibilis, excludit eam privationem, quæ tantum tollit actum; & relinquit potentiam redeundi. Ut datur regressus à somno ad vigilias. At vera privatione non datur regressus ad habitum naturaliter, ut à cecitate ad visum &c.

Contradicentia sunt, quorum cum nullum sit medium, unum est simplex negatio alterius in omni subjecto. *Ut homo, non ho-*

mo;

PRÆCEPTA.

24

mo; lapis, non lapis. Nam dicere licet: Quicquid est, homo est vel non homo, lapis vel non lapis &c.

PRIUS quod modis dicatur, hoc versu scitur.

Tempore, naturâ prius, ordine, dic & honore,

Causam causato dicimus esse prius.

Et tot modis dicitur etiam posterius.

SIMUL. Tempore dico simul, quorum generatio nunc est (*ut gemini &c.*)

Quæ convertuntur, dicimus esse simul. (*ut relata.*) Sunt simul & species genus unum dividentes. *Adde simul loco, dignitate, cognitione.*

De **MOTU** vide *Physicam.*

HABERE per omnia prædicamenta vagatur: *Dicimur enim habere habitum vel dispositionem, quantitatem, vestimenta, rem possessam, partes, uxorem &c. Unde versus de modis habere.*

Affectum, quantum, vestitum, dicet ut aurum Membrum, contentum, possessio, vir, mulierem.

CAP. V.

De Interpretatione.

INTERPRÆTATIO est vox articulata ex humano arbitrio facta, & certæ aliqujus rei significatrix.

B 3

Vel :

Vel : Est vox humana aliquid significans. Estq; alia simplex, alia composita.

Simplex est unum aliquod vocabulum per quod interpretamur; & absolvitur Nomine & verbo, non ut in Grammatica significant. Nam hic in Logicis sunt Enun- ciationis principia, quæ quando respectum habent ad propositionem actu existentem, dicuntur subje- ctum & predicatum: Ut Homo, currit. Hic nomen & verbum adsunt. At cum dico, Enun- ciativè: Homo currit. Subjectum & predica- tum dicuntur.

Nomen est vox finita & recta, signifi- cans ex instituto sine tempore, cujus nulla pars significat separatim, quæque adjuncta particula: E S T aut N O N E S T, efficit ora- tionem verum aut falsum significantem.

E.g. Homo, est vox finita; non homo est infinitum nomen, quale hic excluditur. Est etiam homo vox recta seu nominativi casus; & exterminantur hic casus nominum obliqui. Si- gnificat ex instituto, hoc est, placito vel arbi- trio humano, ut relegendur animalium soni: hinnitus, latratus &c. Sine tempore, id est; nomina quadam significant quidem tem- pus, ut annus, hora, dies &c. Sed non signifi- cant, ut verba. In hac etiam voce, homo nulla pars, nempe ho aut mo significat separatim; Et si quandoq; contingat; ut. Domus; Do signifi-

cat aliquid, & mus: attamen non in illa voce sed extra. Deinde excluditur Oratio; cujus partes significant separatim. Præterea Nomen ut homo, cum adjunctam habet particulam Est aut non est, efficit Orationem quæ verum aut falsum significat. Ut Homo est animal. Homo non est animal. Aliud autem dicitur E S T secundi adjacentis: ut Demon est, id est, existit. Aliud tertij adjacentis, & dicitur copula, ut Homo est animal.

Verbum est vox consignificans tempus (ut currit) cujus nulla pars significat separatim, & semper eorum quæ de alio prædicantur est nota, id est, semper obinet locum prædicati. Ut: Homo currit. Hic homo est nomen vel subjectum; Currit est verbum & prædicatum. Sic cum dico: Homo est animal. Animal est verbum & prædicatum, sed additæ copulæ est. Notandum ut supra nomina infinita dicebantur non homo, non lapis &c. Sic verba dantur infinita, tum præponitur particula: Non.

CAP. VI.

De Interpretatione composita,
& de Enunciatione.

Interpretatio composita seu ORATIO est vox significans, cujus singulæ partes significant:

B. 4.

ficant:

ficant separatim, ut dictio, non ut affirmatio aut negatio.

Ut homo studet. Singule partes, homo & studet significant aliquid tamquam dictiones, sed seorsim nihil affirmant aut negant.

Estq; vel imperfecta, cum tota sententia non absolvitur; ut: *Si probus fueris.* Vel perfecta, & hæc vel Enunciativa est, vel non. Non Enunciativa, veri & falsi experta est, ut: *Quid cupis?* Tales sunt orationes interrogativæ, optativæ, vocativæ, imperativæ &c.

Enunciativa seu ENUNCIATIO est Oratio perfecta verum aut falsum significans. *Ut Homo est animal.* Dicitur alias, quando in *logismo* est, Propositio. Nonnullis imperite dicitur. Axioma, non enim omnis Enunciatio est fide digna seu axioma. Retliens Latinis alijs, *Eloquium, Proloquium, Effatum, Enunciatum* &c.

Enunciatio verò dividitur variè:

1. Alia vera est alia falsa. Vera cum re, quam affirmat vel negat, consentit; Falsa dissentit, ut *vera sunt: Homo est animal, homo non est lapis. Falsa: Homo non est animal: Homo est lapis.*

2. Alia absoluta seu de inesse, alia modalis. Modalis est cum additur aliquis horum modorum, Necessè, impossibile, possibile,

bile, contingens: *Ut: Necessè est hominem esse animal. Impossibile est hominem esse lapidem. Ioffibile est nullum hominem esse doctum. Contingens est hominem esse doctum &c.* Absoluta est, cum talis nullus additur modus.

3. *Alia necessaria, quæ nunquam esse potest falsa. Ut homo est animal, homo est risibilis &c.* Alia contingens, quæ falsa aliquando fuit, vel esse potuit. *Ut: Papa sedet Roma.*

4. *Est finita vel infinita. Finita & subjectum habet & prædicatum finitum. Ut Homo est doctus, id est, ubi nec subjecto nec prædicato præponitur particula non.* Infinita contra est, cujus vel subjectum, vel prædicatum, vel utrumque est terminus infinitus. *Ut: Quoddam non animal est corpus. Quidam homo est non doctus. Omne non animal est non homo.*

5. *Est essentialis, vel accidentalis. Essentialis est cum prædicatum est primi, secundi, vel tertij prædicabilis, id est, est de natura subjecti. Ut Petrus: homo, homo est animal, homo est rationalis.* Accidental, cum non sit de natura subjecti prædicatum, est quarti vel quinti prædicabilis. *Ut homo est risibilis, homo est albus.*

6. *Alia est naturalis, alia contra naturam, alia præter naturam.*

Naturalis, directa & ordinata, est in qua subijcitur, quod revera subijci debet, ut sunt *essentialis & accidentalis, modo dicta.*

Contra naturam & indirecta, est cum predicatur illud quod subijci debet & e contra. *Ut si inferiora predicantur de superioribus. E. g. Animal est homo; vel subjectum de accidente, ut: Album est homo.*

Praternaturalis & per accidens, est cum duo accidentia concreta de se invicem predicantur, quorum utrumque; alicujus tertii est subjecti. *Ut album est dulce. In sunt haec duo tertio subjecto, nempe lacti saccharo.*

7. Alia propria, alia figurata, alia inusitata. Propria est cum predicatum dicitur de subjecto per modum aliquem 7. predicabilium. Impropria vel figurata est, cum res duae disparatae de se dicuntur invicem per tropum aliquem. *Ut Herodes est vulpes, id est similis vulpi in astutiâ. Et haec est accidentalis predicatio. Nam idem est ac si diceretur: Herodes est astutus.* Inusitata, est ubi modus predicandi inusitatus est, licet voces propriam suam significationem retineant. *Ut Deus est homo; Deus est mortuus &c.*

8. Alia est simplex seu Categorica, alia conjuncta seu hypothetica.

Categorica, est cum unum de uno dicitur: *Ut homo est animal.*

Com-

PRÆCEPTA.

30

Composita vel hypothetica est quæ constituitur ex simplicibus Enunciationibus per conjunctionem aliquam, aliamve copulationem. *Dicitur hypothetica, quia una ejus est species præstantior, quæ hypothetica.*

Est autem hæc compositio vel relationis vel conjunctionis: Relationis seu comparationis est I. ob quantitatem. *Ut: tanto est dignior, quanto sapientior.* II. ob qualitatem. *Ut: qualis herus, talis servus.* III. ob tempus. *Ut quando sol lucet, dies est.* IV. ob locum. *Ut ubi sol lucet, ibi dies est.* V. ob proportionem. *E. g. Ut se habent 2. ad 4. Sic 3. ad 6.* VI. ob causam. *Ut quia sol lucet, dies est.*

Conjunctio est in Enunciationibus conditionalibus, copulativis & disiunctivis.

Conditionalis vel hypothetica in specie dicta constat conditionalis conjunctione **SI** vel **NI SI**. *Ut: Si credis, salvaberis. Nisi timueris Deum, damnaberis. Talis composita, & Enunciatio vera esse potest licet simplices ejus Enunciationes (aut alterutra) sint false. Ut: simplices Enunciationes false sunt: Asinus volat. Et: Asinus habet pennas. Sed per hypothesein conjunctis, ut una fiat, vera est composita hæc: Si asinus volat, habet pennas. Hinc*

Regula. Conditionales nihil ponunt, i. e. nil certi affirmant vel negant; sed prout rerum est coherentia.

B. 6.

Copu-

Copulativa est quæ constat conjunctione copulativâ, E T. *Ut: Credidit, & Salvatus est.* Huc refertur adversativa habens conjunctionem SED &c. *ut: Lucratur; sed non ditescit.*

Regula. In copulativis, utraq; pars debet esse vera. *Nam sunt dua distincte Enunciationes.*

Disiunctiva compositio constat Enunciationibus disiunctivis. *Ut: aut ager est, aut sanus. Aut dies est, aut nox.*

Regula. Disiunctiva fit talis, ut una pars tantum vera sit.

Regula de omnibus compositis Enunciationibus. Negativa Composita fit ex affirmante, si negans præponatur particula, N O N. *Ut: Non si dives est, sapiens est &c.*

9. Enunciatio alia est affirmativa. *Ut mus est animal.* Alia negativa, *ut mus non est lapis.*

10. Vel est Universalis, particularis, indefinita vel singularis.

Universalis subjectum habet cum signo Universalis aliquo, *Ut omnis homo est creatura. Nullus homo est increatus. Universalia signa sunt: omnis, quilibet, quicumq;, nullus, nemo, semper &c.*

Particularis subjectum habet cum signo particulari, *ut quidam homo est Logicus.*

Signa

Signa particularia sunt: quidam, aliquis, non omnis, quidam non, aliquando, ut plurimum &c.

Indefinita subjectum habet absque signo, ut homo est doctus. Materia tamen indicat, quale signum subintelligi debeat aut addi. Ut quia doctrina non inest omni homini; dico: Quidam homo est doctus.

Singularis est in qua subjectum est Individuum aliquod, vel res singularis. Ut Plato est doctus.

Ex tribus precedentibus divisionibus, ostendit, non a 5^a & 10^a, respondendum ad Questionem de Enunciationibus: Quæ qualis quanta. Quæ, querit an Enunciatio sit simplex seu Categorica, an verò composita. Qualis, querit an affirmans sit, vel negans. Quanta; an sit Universalis, particularis, indefinita, vel singularis. Ut: Quidam homo est dives: Quæ, qualis, quanta? Respondeo ad 1. Est Categorica, ad 2. Est affirmans, ad 3. Est particularis.

CAP. VII.

De Affectionibus Enunciationum simplicium.

Affectiones sunt 4. Consecutio, Conversio, Oppositio, & Æquipollentia.

CONSECUTIO est, quando una propositio ex aliâ consequitur. *Ut ad affirmati-*

dam finitam (E.g. Omnis homo est justus) sequitur negans infinita, & econtr. (nullus homo est non justus) & ad affirmationem infinitam (omnis homo est non justus) negatio finita (nullus homo est justus), & econtra.

CONVERSIO est mutatio terminorum Enunciationis, servatâ qualitate & veritate.

Mutatio terminorum, est ut ex subiecto fiat prædicatum, & vicissim. Servare qualitatem, est facere Enunciationem affirmantem ex affirmante, & negantem ex negante. Servare quantitatem est facere ex universali universalem, ex particulari particularem.

Conversio est simplex, per accidens, vel contrapositionem.

Simplex est, in quâ servatâ etiam quantitate convertitur particularis affirmativa & univers. negat. Ut: *Quoddam herba est salubris: Convertit & fit: Quoddam salubre est herba. Sic: Nullum Calidum est frigidum, & Nullum frigidum est calidum.*

Per accidens est in qua non servatâ qualitate, convertuntur Universalis affirmans & negans. Ut: *Omnis homo est animal. Convertit per ac & fit: Quoddam animal est homo. Sic: Nullus homo est lapis. Et: Quidam lapis non est homo.*

Per contrapositionem, est in quâ servatâ etiam quantitate convertuntur univers. affirm.

fir. & part. neg. ita ut ex terminis finitis fiant infiniti. Ut: *Omnis homo est animal. Convertite per contrapos. Omne non animal est non homo. Quidam homo non est pius. Quoddam non pi-um non est non homo.*

Quomodo quævis Enunciatio converti debeat, memorie causâ monstrat versus.

FECI simpliciter convertitur, ANTE per acci:

FALCO per contra. Sic fit conversio tota.

In his dictionibus, FECI, ANTE, FALCO, intelligantur vocales A, E, I, O; Quarum

Afferit A, negat E, sed universaliter ambæ.

Afferit I, negat O, sed particulariter ambæ.

id est. A significat universalem affirmantem, E. Univerf. negantem, I. Particularem affirm., O. Particularem negantem.

OPPOSITIO est inter duas Enunciationes idem & prædicatum & subjectum habentes, quarum una affirmat, altera negat.

Debet autem oppositio esse ejusdem de eodem, ad idem, secundum idem, eodem modo & tempore. Ut cum dico: *Homo est risibilis; Canis non est risibilis. Non est vera oppositio, quia non est ejusdem de eodem. Una enim Enunciatio de homine dicitur, altera de cane. Sic de reliquis.*

Estq; contraria, subcontraria, vel contradictoria.

Con-

Contraria est duarum enunciationum Universalium. *Ut: Omnis homo est doctus; nullus homo est doctus.*

Regula. Contrariae Enunciationes non possunt simul esse verae; sed in materia contingenti sunt simul falsae; *ut in dato exemplo.*

Subcontraria est duarum Enunciationum particularium. *Ut: Quidam homo est doctus, Quidam homo non est doctus.*

Regula. Subcontrariae non possunt simul esse falsae; sed in materia contingenti simul verae; *ut in dato exemplo.*

Contradictoria est 1. inter Universalem affirmativam & particularem negativam. *Ut omnis homo est animal: Quidam homo non est animal. 2. Inter duas singulares,* *ut: Petrus scribit; Petrus non scribit.*

Regula. Contradictentium necessario una est vera; altera falsa. *Si nimirum loquuntur de tempore presente aut praeterito. Nam omne quod est, quando est, necesse est esse. At de futuris contingentibus non est determinata veritas aut falsitas, respectu hominum.*

Hic agunt alij de subalternis Enunciationibus, quae tamen non sunt oppositae. Nam:

Subalternae Enunciationes sunt ejusdem Qualitatis, non quantitatis, quarum una est universalis & subalternans, altera particularis & subalternata. *Ut omnis homo est animal. Hujus subalternata est. Quidam homo*

est.

est animal. Sic: Nullus canis est equus. Et. Quidam canis non est equus.

Regula. Ex veritate subalternantis colligitur veritas subalternata; & ex hujus falsitate, illius etiam falsitas colligitur.

Equipollentia est revocatio duarum Enunciationum ad eundem valorem.

Fit hoc per negationem signi, quo subiectum est affectum vel præpositam, ut in cōtradicientibus, vel postpositam, ut, in contrarijs, aut simul præpositam & postpositam, ut in subalternis. De his versus est.

Præ contradic, *post* contra, *præ* post-que subalter. Ut contradictorie sunt: Omnis homo est doctus, & Quidam homo non est doctus. Præpone alterutri negationem, seu particulam NON, & Eadem erit cum alterâ quoad valorem. Ut: NON Omnis homo est doctus, eadem est cum hac: Quidam homo non est doctus. Sic: NON quidam homo non est doctus equipollet huic: Omnis homo est doctus. In alijs exemplis se jam juvenis exerceat; aut querat in Enchiridio nostro Logico: quemadmodum & alia uberiora.

CAP. VIII.

De Syllogismo in genere.

*P*ergimus jam ad instrumentum tertie operationis intellectus. Est autem operatio intelle-

lectus seu *mentis actio*, vel prima, vel secunda, vel tertia. Prima, qua rem aliquam invidam cognoscimus; ut homo, animal, &c. ideo dicitur simplicium apprehensio, *Pertinens ad ea que dicta sunt de predicabilibus & predicamentis*. Secunda dicitur compositio & divisio; quia hac judicamus rem unam cum alio convenire & de eo dici posse; vel ab ea seungi debere, ut quando concipio hominem & animal; intelligo hæc duo invicem componi & conjungi posse, ut dicatur: Homo est animal. Item concipiendo hominem, & lapidem; intelligo hæc duo à se invicem dividi seu disungi debere, ut oriatur Enunciatio: Homo non est lapis. Et hæc operatio intellectus spectat ad ea que hætenus de Enunciationibus dicta sunt. Tertia mentis operatio ratiocinatio dicta ulterius progreditur & syllogismum respicit; quo ignotum ex alijs notioribus elicimus. Et jam de syllogismo agemus.

SYLLOGISMUS est ratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab ijs quæ posita sunt, necessario inferitur, eo quod hæc sunt.

Dicitur δὲ τὸ συνάγειν, id est, ratione subducere, & colligere. Dicitur ratio, id est, hoc in loco, ratiocinatio, argumentatio, vel discursus à noto ad ignotum: in qua quibusdam id est, 2. Enunciationibus, secus quam in Enthymemata.

memate, positivè, aliud quiddam, i. e. conclusio actu inferitur necessitate formæ seu concludendi, eò quòd hæc sunt, id est, quia conclusio actu posita, potentiâ erat antea in præmissis. Nam quoad terminos & materiam, non debet esse aliud in conclusione quam fuit in præmissis, sed alia dispositio terminorum esse debet.

Reijciuntur ergo ab hac definitione alia consequentiarum genera. Sunt autem hæc in universum 4. 1. Argumentationis, quòd genus hic repetitur. 2. Conversionis. Ut omnis homo est animal, ergo quoddam animal est homo. 3. Subalternationis. Ut: Omnis homo est animal, Ergo quidam homo est animal. 4. Æquipollentiæ. Ut: Omnis homo est animal, Ergo non quidam homo non est animal. Tria ultima genera inquam, reijciuntur.

Consequentia autem Alia est bona, alia vitiosa. Bona; cum aliquid ex aliquo verè colligitur. Ut Petrus est homo, Ergo est animal. Vitiosa; e contra. Ut homo est, Ergo salubatur.

Syllogismus variè dividitur. 1. Alius est perfectus, alius imperfectus. Perfectus hoc loco dicitur, qui adeo evidentè ratione formæ concludit, ut nulla re indigeat ad conciliandam majorem evidentiam. Tales sunt syllogismi omnes primæ figuræ.

Imperfectus dicitur è contr. ratione apparentiæ, non terminorum, ut sunt syllogismi

gismi in secunda & 3. figura, qui reducuntur ad primam figuram; quippe in qua sunt omnes generis conclusiones. At in secunda tantum negantes; in tertia tantum particulares.

2. Alius directus, in quo major terminus de minori concluditur: alius indirectus; in quo minor de majori. Hac ex sequentibus melius intelliguntur.

3. Alius communis, constans terminis communibus: alius expositorius habens terminos singulares seu individua.

4. Alius finitus constans terminis finitis: alius infinitus, constans infinitis.

5. Ratione quantitatis alius est Universalis, habens conclusionem universalem: alius particularis habens particul. conclus.

6. Ratione qualitatis vel est affirmativus, habens conclusionem affirmativam; vel negativus, qui habet negat. conclus.

7. Ratione praemissarum alius est simplex seu Categoricalis constans Enunciationibus simplicibus: alius est compositus seu hypotheticus, de quo infra.

8. Alius absolutus, constans Enunciationibus absolutis; id est; ubi non adduntur hi modi: necesse, possibile, impossibile & Contingens. Alius modalis, ubi hi modi dicti ad sunt.

9. Alius formalis tantum; alius materialis tantum, alius form. & mat. simul.

Forma-

Formalis tantum vi formæ concludit,
 de qua forma in hac communi parte Logice agitur, non habito respectu materiae, an bona sit vel mala. Potest enim syllogismus aliquis bonus esse respectu formæ; id est ut sit in legitimo modo & figura dispositus, etiam si ubiq; materia sit falsissima. Ita hic syllogismus vi formæ tantum concludit: Omnis lapis est homo, Omnis equus est lapis, Ergo omnis equus est homo.

Materialis vi solius materiae concludit. Ut: Nullus homo est lapis. Nulla arbor est homo. Ergo nulla arbor est lapis. Hic omnes propositiones veræ sunt; & ita bonus syllogismus est ratione materiae; sed non formæ. Nam ex puris negativis vi formæ nil colligitur.

Form. & mat. simul & formam materiam bonam habet.

10. Alius demonstrativus, alius Topicus, alius Sophisticus. De his agit pars Logice propriae.

CAP. IX.

De Terminis & Propositionibus, item de figuris & modis.

Terminus est in quem resolvitur propositio, ut in subjectum & predicatum.

Termini (aliis extrema, & extremitates &c.) sunt tres: Major, Minor, & Medius.
 Major

Major est qui prædicatur in quaestione
proposita, seu syllogismi cōclusionem. Minor
qui subijcitur ibidem. Medius qui semel
minori, semel majori extremo conjungitur
ante conclusionem, quam non ingreditur.

Medius terminus aliàs dicitur Argumen-
tum, nempe inventum ad fidem faciendam.

Propositio est in quam resolvitur syl-
logismus ut in partes propinquas. Estq; tri-
plex: Major, Minor, & Conclusio. Major a-
liàs dicitur Propositio simpliciter, item pro-
positio prima. Minor dicitur propositio secun-
da, adsumtum, adsumptio, subsumtio &c.
Conclusio aliàs dicitur complexio, clausulas
quaestio &c. Est autem Quæstio, Oratio in
dubitationem adducta, quæ sibi affirmetur,
live negetur, sit syllogismi conclusio.

Figura est legitima dispositio trium
terminorum ad aliquid concludendum.
Suntq; tres figurae. Prima, cum medius ter-
minus in majore subijcitur, in minore præ-
dicatur. Secunda, cum medium bis prædica-
tur. Tertia, cum argumentum bis subijci-
tur, primò in majore, deinde in minore.
Quarta figura Galeni rejicitur, in qua me-
dium est prædicatum in majore, & subje-
ctum in minore.

Ut: Omnis homo est animal.

Omne animal est substantia.

Ergo quædam substantia est homo.

HAC

Hæc terminorum dispositio inutilis est, & contra naturam concludit: quia in conclusione inferius de superiore inverso ordine prædicatur. Debet autem hæc esse conclusio. Omnis homo est substantia.

Modus est legitima dispositio propositionum & conclusionis in quantitate & qualitate. Estque directus vel indirectus. Directus est ubi major terminus de minori concluditur. Indirectus è cont. Ut in prima figura faciunt 5. modos indirectos. Baralipon, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Friesmo, ut in

*Bar Omne animal est substantia.
 ra Omnis homo est animal.
 lip Ergo quedam substantia est homo.*

Sed modi indirecti cum quartâ figura reijciuntur.

Directi & utiles modi sunt 14.

4. Prima figura: Barbara, Celarent, Darij, Ferio.

5. Secunda figura: Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

6. Tertia figura: Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Exemp. in Barbara, modo prima figura.

*Bar Omne animal est substantia.
 ba Omnis homo est animal.
 ra Ergo omnis homo est substantia.*

Exemp.

Exemp. in Cesare, modo secunda fig.

Ces Nullum salubre est aquatile.

a Omnis piscis est aquatilis.

re Ergo nullus piscis est salubris.

Exemp. in Darapti, modo tertia fig.

Omnis homo est animal.

Omnis homo est substantia.

Ergo quaedam substantia est animal.

Sic in alijs exemplis juventus se exerceat.

CAP. X.

De Fundamentis Syllogismi & Regulis.

Innititur syllogismorum certitudo fundamentis: Dicitur de omni & dicitur de nullo, quae actu & majore & evidentia insunt prima figura, ideo dicuntur.

Fundamenta prima figura.

Dicitur de omni; est cum quidquid affirmatur universaliter de subiecto, affirmatur de quovis contento sub illo. Ut: Omnes homines sunt mortales. Ergo & reges. Quia rex est homo & continetur sub homine.

Dicitur de nullo, est cum quidquid negatur universaliter de subiecto, negatur de quovis contento sub illo. Ut: Nulli homines sunt immortales. Ergo nec reges. Item: Nullum animal

PRÆCEPTA.

43

animal est lapis. At homo est animal. Ergo homo non est lapis.

Fundamentum secunde figuræ.

Quando aliquod prædicatum de uno subjecto universaliter affirmatur, de altero univers. negatur, tunc & illa subjecta de se invicem negari debent. *Ut: Omne animal est sensibile, Nullus lapis est sensibilis, Ergo nullus lapis est animal. Prædicatum, sensibile, universim affirmatur de animali, negatur de lapide; Quare in conclusione 2. hæc subjecta lapis & animal de se invicem negantur.*

Fundamentum tertie figuræ.

Quæcunq; sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: Et quæ non sunt eadem uni tertio, non sunt eadem inter se. *Ut:*

Quidam Medicus est pius

Omnis Medicus est Physicus

Ergo quidam Physicus est pius.

Pietas & ars Physica sunt eadem inter se, hoc est, de se prædicantur (sed in concreto) quia in uno tertio conveniunt sive concurrunt, nempe in Medico.

Regulæ Generales in omnibus figuris 4.

1. *Ex puris negativis vi formæ nihil sequitur.*
2. *Ex puris particularibus nil sequitur.*
3. *Conclusio semper sequi debet partem debiliorem: hoc est, si altera præmissarum est negativa; conclusio esse debet & negativa:*

C

triva: si altera premissarum particularis, conclusio quoque talis.

4. Non sint plures termini in conclusione, quam fuere in premissis.

Addantur quæ supra dicta sunt, non plures esse debere terminos quam tres; & medium terminum nunquam debere poni in conclusione, &c.

Regule speciales primæ figuræ, duæ.

1. Ex majori particulari nihil sequitur.

2. Ex minore negativa nil concluditur.

Regule secundæ figuræ 2.

1. Ex majori particulari nihil inferitur.

2. Nec ex puris affirmativis.

Regule tertiæ figuræ 3.

2. Ex minore negativa vitiose concluditur.

2. Conclusio semper esse debet particularis.

CAP. XI.

De reductione Syllogismorum.

Reducuntur syllogismi secundæ & tertiæ figuræ tanquam imperfectiores, ut supra dictum, ad primam figuram; & vel ostensivè vel ad absurdum & impossibile: & utraq; reductione reducuntur omnes modi secundæ & tertiæ figuræ ad primam præter Baroco & Bocardo, qui tantum ad absurdum reducuntur.

Redu-

Reductio ostensiva fit per propositionum conversionem vel transpositionem, manente eadem conclusione, vel ejus conversâ.

Notanda autem præter vocales A, E, I, O, supra explicatas consonantes etiam modorum. I. Initiales B, C, D, E, monstrant ad quem modum primæ figuræ quibus alius sit reducendus. Ut Cesare & Camestres, quia incipiunt à C, reducendi sunt ad Celarent, Festino ad Ferio &c. II. Mediæ & Finales, S, P, M, C, quarum S, notat conversionem simplicem. P, per accidens convertendam propositionem; M, Metathesin seu transpositionem propositionum; C, ad absurdum vel impossibile. Unde illud:

S, vult simpliciter verti: P, verò per acci:
M, vult transponi: C, per impossibile duci.

E. g. Reducatur hic Syllogismus secundæ figuræ.

Cam	Omnis homo est animal.
es	Nullus lapis est animal.
tres	E. nullus lapis est homo.

Reducitur ad Celarent, quia uterq; modus incipit à C. Sed major est transponenda in locum minoris, quia adest litera M in Syllaba Cam. Minor est convertenda simpliciter ob adjunctam litteram S. Sic & conclusio habet S adjunctam & convertenda est & fiet in-

Ce	Nullum animal est lapis
la	Omnis homo est animal
rent	E. nullus homo est lapis.

Hac conclusio est conversa superioris conclusionis; convertè ergo ita; Nullus homo est lapis; Ergo nullus lapis est homo; Atq; ita habes quod supra. Ita in alijs exemplis jubentus se exerceat.

Reductio per impossibile fit, dum ex contradictoria conclusionis, & altera præmissarum syllogismi imperfecti, colligimus in modo perfecto contradictoriam vel contrariam alterius propositionis ab adversario.

Verùm quanam propositio sumenda cum conclusionis contradictoria vel contraria, monstrant hi versus.

Prima figura locat majorem in sede minoris,

Celantes contra majoris sede minorem,
Servat majorem, variatque secunda, minorem.

Tertia majorem variat, servatque minorem.

Ad quem verò modum quibus imperfectus sit reducendus, hoc carmine docetur:

Phæbifer axis obit terras, æthramq; quotannis.

Singulis modis singule respondent Syllabe. Quinq; priores, Phe, bi, fer, ax, is, respondet 5. indirectis prima figura, sequentes 4. ob, it, terram, 4. modis secunda figura: reliquæ modis tertia figura respondent. Vocales autem denotant

PRÆCEPTA.

47

tant conclusiones modorum perfectorum, ut
Pbe, denotat Celarent, ad quem refertur Ba-
ralipton, Bi notat Darij, ad quem Celantes, &
ita consequenter.

Exemplum. Sit hic syllogismus in Bocardo.

Boc Quidam homo non est doctus
ar Omnis homo est rationalis
do Ergo quoddam rationale non est do-
ctum.

Concessis præmissis si adversarius aliquis ne-
get conclusionem & nolit concedere hanc dispo-
sitionem syllogismi; reducatur ita ad absur-
dum: Bocardo est penultimus modus tertiae fi-
gura cui respondet syllaba an inversu: Phabi-
fer &c. monstrans Syllogismum reducendum
ad Barbara. Deinde retinetur minor, nam ter-
tia figura servat minorem. Tandem loco majoris
ponitur conclusionis contradictoria, & fit
Syllogismus.

Bar Omne rationale est doctum.
ba Omnis homo est rationalis
ra Ergo omnis homo est doctus.

Hæc conclusio contradicit majori præceden-
tis Syllogismi; Quidam homo non est doctus;
quam tamen majorem antea concesserat anta-
gonista. Aut ergo priori Syllogismo contentus
esse debet, aut hunc, quo contradictione
adeoq; mendatio implicatur,
admittere.

C 3.

CAT.

CAP. XII.

*De Syllogismis compositis eorumque
Reductione.*

Syllogismus compositus est, quando vel una præmissarum vel ambæ sunt compositæ. Estq; adsumptivus vel transfumtivus.

Adsumptivus est ubi major composita est per relationem (*de qua supra*) in majore verò adsumitur terminus, qui in majore non erat, ut:

Ubi pastor est, ibi & populus.

At pastor est in templo.

E. & populus est in templo.

Reducitur transponendo præmissas & convertendo majorem, & fiet:

Pastor est in templo

Populus est ubi pastor est

E. populus est in templo.

Transfumtivus est conditionalis, copulativus, disiunctivus, vel ex his mixtus.

Conditionalis, subjunctivus item hypotheticus aliàs dicitur, cujus major propositio est hypothetica, constans conjunctione conditionali.

Ejus regule duæ.

1. Posito antecedente ponitur consequens; non econt. *Ut: Si est homo, est animal.*

mal. Sed est homo; Ergo animal. Non autem
valet: Est animal, Ergo homo.

2. Destructio consequentis, destruitur
antecedens, non econtr. Ut: Si homo est, a-
nimal est, sed non est animal, Ergo non est ho-
mo. Non valet. Non est homo, Ergo non est a-
nimal.

Reducitur Transumptivus ita: Accipe
conclusionem hypothetici syllogismi, & e-
am comple, si quis terminus omissus est;
quia vero conclusio constat terminis in ajo-
re & minore restabit medius; quem junge
majori & habebis majorem propositionem;
deinde junge minori, & habebis minorem,
ut in hoc exemplo:

Si columba est volucris, est alata.

Sed est volucris

Ergo alata.

Conclusio haec quia caret subiecto, ita com-
plenda:

Ergo columba est alata.

Medius terminus qui in conclusione non
adesit, est volucris. Cum hoc procede juxta pra-
scriptum. Et fiet:

Omne volucris est alatum.

Omnis columba est volucris.

E. omnis columba est alata.

Plures modos reducendi vide in Enchiridio
nostro Logico; uti & alia quae in hoc breviario

omittuntur tanquam ea, quibus nondum juniorum torquenda ingenia.

Copulativus, est qui unam partem ponens tollit alteram; & negativè tantùm concludit.

Ut non S homo est S leo.

Sed est homo, Ergo non leo.

At unâ parte sublatâ altera non mox ponitur. Ut non S homo est S leo; At non est leo, Ergo homo.

Disiunctivus est qui ex repugnantibus constat, & ponit unam partem, ut alteram vel reliquas tollat; vel tollit unam, ut alteram ponat. *Ut: Plante aut sunt animata aut inanimata: Sed sunt animata, Ergo non inanimata.*

Item tollatur unum vel aliqua ut ponatur alterum: Ut:

Pomus vel est herba vel frutex vel arbor.

Sed non est herba, nec frutex: Ergo arbor.

Mixtus est. I. Ex conditionali & copulativa. *Ut: Si homo est rationalis S bos irrationalis, erit aliquod animal rationale S aliquod irrationale.*

Sed verum est antecedens

Ergo S consequens. Hoc aliter ita proferunt: Sed verum est primum, Ergo S secundum. Vel: Verum prius, Ergo S posterius. Item: Verum est illud: Ergo S hoc.

2. Ex

PRÆCEPTA.

51

2. Ex conditionalis & disiunctiva: *Ut: Si vacuum datur in natura, erit substantia vel accidens:*

Sed neutrum est.

Ergo vacuum in natura non datur.

Quando vero in minore membra confirmantur, sit DILEMMA, duplici argumento adversarium constringens. Sic Bias probat non ducendam uxorem: Quia hac vel est formosa & tum erit xovh, vel deformis & tum erit xovh. Sed ratione materie nihil probat Bias; quia media datur uxor inter formosam & deformem.

CAP. XIII.

De nonnullis Syllogismo affinis.

Affinia syllogismo sunt: *Enthymema, Inductio, Exemplum & Sorites.*

ENTHYMEMA est Syllogismus imperfectus, in quo deest vel major vel minor propositio. Ideo constat unica propositione quæ dicitur Antecedens, & Conclusionem, quæ consequens. *Ut Petrus est pallidus, Ergo Petrus agrotabit.*

Reducitur ad perfectum Syllogismum, addendo propositionem omissam, quæ ita cognoscitur: Si deest in antecedente conclusionis terminus major, deest etiam major

C 5

pro-

propositio; si minor; deest assumptio. *Ut in dato exemplo, deest major terminus, aegrotabit. Addatur ergo major propositio ita: Qui est palidus, aegrotabit, Petrus est palidus, Ergo aegrotabit.*

INDUCTIO est ratio, in qua majus extremum de medio universaliter dicitur per minus extremum, quod ex singularibus omnibus implicite vel explicite constat. *Implicite: Ut quando omnia particularia recitare molestum est, addimus hanc clausulam: Nec ullum dissimile reperitur exemplum: Ut probaturus omne vinum calefacere; induc per singularia omnia ita: Vinum Hispanicum, Italicum, Creticum, Gallicum, Ungaricum, Rhenanum. Sc. calefacit, nec datur dissimile exemplum. Ergo omne vinum calefacit.*

Differt Inductio à Syllogismo: 1. hic procedit ab universali ad particulare; illa e contra. 2. Medium in inductione non est medium, ut in syllogismo; idè quarum rerum non est medium, inductione probantur. Hinc 3. Inductione probantur & declarantur principia. Syllogismi & propositiones immediate, sive que medium non habent, cujus idcirco loco sumuntur Individua.

Reducitur verò inductio ad primam figuram, redigendo omnia singularia in locum medij termini. *Ut: Vinum Hispanicum, Gallicum, Creticum, Ungaricum, Rhenanum, Italicum, calefacit. Ergo omne vinum calefacit.*

PRÆCEPTA.

53

Gallicum &c. calefacit: Omne vinum vel est Hispanicum vel Gallicum &c. Ergo omne vinum calefacit.

EXEMPLUM est Inductio imperfecta, in qua particulare (*in Inductione verò univ[er]sale*) aliquod ignotum, ex uno noto simili vel paucis (*in inductione ex omnibus*) probatur. *Ut probaturus malum esse, si Galli Germanis tanquam vicinis bellum moverent, probo per simile unum vel plura, ita:*

Bellum Danico-Sueticum fuit malum.

Ergo & Gallo-Germanicum erit malum.

Reducitur ad primam figuram, colligendo termino tres, & quartum similem in locum probationis rejiciendo; *hoc modo.*

Omne bellum vicinorum est malum.

Bellum Gallo Germanicum est vicinorum.

E. bellum Gallo Germanicum est malum.

Major probatur per singulare unum vel plura. Nam inter Danos & Suecos, vicinos, perniciofa bella fuerunt; item inter Angelos & Scotos, inter Hispanos & Gallos, Athenienses & Thebanos, &c. quod si addi posset: nec datur dissimile exemplum, fieret Inductio perfecta.

SORTES est Syllogismus ex pluribus compositus (*ergo non unus*) in quo prædicatum primæ propositionis fit subjectum in secundâ, secundæ in tertiâ &c. donec in conclusione primum subjectum cum postremo

stremo prædicato connectatur. *Ut Homo est animal, Animal est corpus vivens, corpus vivens est substantia, Ergo homo est substantia.*

Fundamentum Soritis est Regula Antepredicamentalis. Prædicatum prædicati est etiam prædicatum subiecti & e contra. Sed requiruntur in sorite termini necessario inter se coherentes; *quales non sunt in tali sorite: Qui bene bibit, bene dormit, Qui bene dormit non peccat; Qui non peccat est beatus. Ergo qui bene bibit, est beatus.*

Reducitur Sorites ad syllogismos plures simplices, quot nimirum sunt medij termini. *Ut in supra dato exemplo, duo sunt medij termini. Hæ ergo duo oriuntur syllogismi.*

I. *Corpus vivens est substantia,
Homo est corpus vivens,
Ergo homo est substantia.
Minor probatur.*

II. *Animal est corpus vivens,
Homo est animal.
Ergo homo est corpus vivens.*

PARS PROPRIA.

Specialis vel propria pars Logicæ considerat Syllogismum cum certa materia eaq; triplici: Necessariâ, Probabili, & Falsâ. Hinc triplex Syllogismus materialis: necessarius, apodicticus, seu demonstrativus; probabilis, Topicus seu Diale-

Dialecticus; S. Falsus, Elencticus seu Sophisticus.

CAP. I.

De Demonstratione seu Syllogismo Apodictico.

DEMONSTRATIO est Syllogismus scientificus ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus & causis conclusionis. *He sunt conditiones propositionum Syllogismi demonstrativi. Erunt 1. primæ & immediatæ; quia unius effectus non est nisi una causa proxima. Et loquitur Aristoteles de nobilissimo genere demonstrandi, ubi utraq; propositio est immediata, aliàs sæpè minor mediata esse potest. Est autem propositio immediata, immediatione & primitate vel subjecti; ut homo est risibilis: vel causæ, ut rationale est risibile. Nam proxima & immediata causa risibilitatis est rationalitas: proximum subjectum homo. 2. priores; quia ex causis, & notiores, scilicet naturâ non nobis. Nam Notius nobis dicitur quod sensibus est propinquius ut effectus, composita, concreta, singularia. Notius naturâ seu simpliciter, est quod remotius à sensibus est, ut causæ, simplicia principia, abstracta, universalia. 3. Ex conclusionis causis, nempe proximis & immediatis: quia scire est rem per causam cognoscere.*

Et hoc est medium Demonstrationis, causa videlicet proxima, propter quam accidens est in subiecto.

Exemplum Demonstrationis vel Syllogismi necessarii.

Omne rationale est risibile.

Omnis homo est rationalis.

E. omnis homo est risibilis.

Accidens (risibilitas) demonstratur inesse subiecto (homini) per proximam causam, (rational.) Ideo premissæ sunt causæ conclusionis, quia in majori rō rationale seu causa immediata cum causato suo nimirum risibilitate connectitur.

Demonstratio alia est *diæ* propter quid seu potissima; alia *en* quod vel quia.

I. Illa nobilissima est quæ modo definiēbatur, continens sub se quasi tres species.

1. Cum aliquid demonstratur per causam immediatam, quæ est essentia seu forma, à qua illud proprium fluit, ut in vulgato exemplo supra dato. 2. Cum medium est causa externa immediata, ut in vulgato exemplo Eclipsis. 3. Cum unum proprium demonstratur per aliud ex rei essentia fluēte, à quo immediate oritur, ut: Summè calidura est summè libe & rarum. Ignis est summè calidus. E. ignis

II. Hæc ignobilior est, diciturque Syllogismus à posteriori seu signo & procedit. 1. per effectum, quæ præstantior, & sæpè utilis,

lis, nam causam ignorantem rem ex effectu
venamur. Ut: *Quæ nutriuntur & crescunt.*
Ergo.

Hic animam stirpibus esse colligimus ob effe-
ctum, nempe nutritionem, augmentum, &c.
2. per causam remotam, ut: *Piscis non respi-
rat; quia degit in aqua. Propinqua causa est,
quia pulmonibus caret.*

Finis simul & effectus Demonstrationis
est scientia. Scientia verò est firma & certa
cognitio rei necessariæ & æternæ per cau-
sam, ut res illa aliter se habere nequeat.

Materiam constituunt termini & Propo-
sitiones. Propositiones, de quibus ante di-
ctum, sunt principia materialia, propinqua,
termini, remota. Termini sunt tres, alijs di-
cta tria præcognita, quia de ijs habentur cer-
ta præcognitiones.

I. Minor est subjectum vel basis de-
monstrationis, de quo affectio demonstra-
tur; & ita dicitur *subjectum prædicationis*. Ali-
às consideratur *subjectum scientificum* etiam,
ut est totius scientiæ. Et ita est commune vel
proprium. Commune dicitur res considerata seu
materiale, ut *Corpus naturale est Physicæ sub-
jectum*, verùm saltem commune, nondum pro-
prium & adæquatum. Proprium dicitur modus
considerandi vel formale; ut cum addo quate-
nus naturale. Ergo *Physicæ subjectum est corpus
naturale, quatenus naturale. Præcognitio sub-
jecti*

jecti est duplex. 1. quod sit & esse possit in rerum natura. 2. quid sit, i. e. quid nomen significet. Conditiones subiecti alie sunt. 1. Ut sit Ens per se & necessarium absq; mentis operatione. 2. Ut habeat proprias affectiones, earumq; causas. 3. Ut ejus consideratio sit tantum in propria scientia. 4. Ut ad illud omnia in scientia illa referantur. Atq; hactenus primum precognitum.

II. Major vel quæsitum est affectio seu passio, quæ demonstratur de subiecto per causam, semper accidens, sed proprium. Ejus precognitio unica est, Quid sit, i. e. quid nominis, non quid rei. Hoc est, precognitum esse oportet, quid vocabulum significet.

III. Medius est principium vel causa, ob quam affectio inest subiecto, ideo de eo per eam demonstratur. Precognitio principiorum est duplex: 1. Quod sint verè. 2. Quid significant vocabula. Alie eorum conditiones sunt. 1. Ut sint prima respectu demonstrandorum. 2. Necessaria. 3. In demonstrabilia, ideoq; de ijs non disputandum. 1. à priori, sed per inductionem notificari possunt. 2. In propria scientia, sed in alia superiori, aut communissima, ut Metaphysica. Principia porò alia sunt essendi seu rei, alia cognoscendi seu cognitionis. Essendi sunt incomplexa, quia sunt res extra mentem subsistentes, essentiam rei constituentes. Ut in Physicis, materia & forma. Cognoscendi interdum

terdum cum prioribus coincidunt, interdum sunt complexa extra mentem non subsistentia, suntq; vel communia vel propria. Illa dicuntur axiomata vel dignitates. Ut: Totum est majus sua parte. Propria, unius scientie sunt. Ita sua habet Geometria, sua alie scientie, axiomata, definitiones, hypotheses & postulata.

Forma Demonstrationis dicitur vel communiter vel strictè & cum materia. Communiter principia formalia remota sunt figura, propinqua, modi. Prima autem figura, ceu perfectissima demonstrationi est aptissima, ejusq; primus modus Barbara. Strictè forma Demonstrationis dicitur consistere in necessitate immutabilis, cujus tres sunt gradus, notæ, conditiones vel leges (κατὰ τὸν τὸν, κατὰ τὸν αὐτὸν & κατὰ τὸν). De omni, per se & universale. Quibus notis propositio Apodictica à Topica differt.

De omni (subjecto) dicitur, cum prædicatum omni subjecto semper inest. Ut homo est animal. Dicitur de omni posteriorisicum. Priorisicum verò requirit signum universale necessarium; nec semper temporis universalitatem: ut cum dico Omnes Episcopi Romani sunt Romæ.

Per se, includit De omni & insuper requirit essentialem nexum partium propositionis. Modi hujus notæ quatuor: I. Quando

do prædicatum pertinet ad definitionem
 subjecti. *Ut Genus vel differentia qualiscumque
 & ipsa definitio.* 2. Quando ad prædicati de-
 finitionem ipsum requiritur subjectum.
Ut proprietates definiuntur per subjecta. 3. His
 opponitur unus modus, per accidens, quan-
 do Accidens prædicatur, *ut homo est albus.*
 Cum prædicatum non de alio aliquo subje-
 cto dicitur prius, sed ipsum est primum sub-
 jectum. *Ut Medicus sanat, per se & primo.*
 Huic opponitur modus per accidens, cum
 non de primo subjecto dicitur prædicatum.
*Ut Musicus ambulat, hoc per accidens est; per
 se vero animal ambulat.* 4. Est quando effe-
 ctus cum causa externa & proxima conjun-
 gitur. *Ut Eclipsis solis est interpositio Lunæ in-
 ter solem & nostrum ad spectum.* Huic oppo-
 nitur modus per Accid. quando accidenta-
 talis causa cum effectu jungitur: *Ut fodiens
 agrum invenit thesaurum.*

Universale, *καθολικόν*, item *καθολικὸν ὁρισμό-
 τικόν*, includit duos modos priores & addit re-
 ciprocationem. *Ut homo est risibilis.*

*Reciprocè jam dici potest: Omne ri-
 sibile est homo.*

CAP. II.

*De Demonstratione circulari
seu reciproca.*

Regressus Demonstrativus est, quando per unam veram demonstrationem regredimur a conclusione demonstrata ad præmissas demonstrandas. *A demonstratione vero, quia, ad eam quæ est propter quid, datur Regressus; ita: Converte majorem simpliciter & conclusionem loco minoris transpone ac vicissim. Ut in hac demonstratione or.*

Omne risibile est rationale

Omnis homo est risibilis

E. omnis homo est rationalis.

Digredere ad demonstrationem or. probando minorem, ita:

Omne rationale est risibile

Omnis homo est rationalis

E. omnis homo est risibilis.

CAP. III.

*De collatione demonstrationis
& definitionis.*

I. Quædam definitio est principium demonstrationis, & est essentialis; quam
tam-

tamquam indemonstrabilem præsupponit
Demonstratio.

II. Quædam est conclusio Demonstrationis quæ rem monstrat esse, sed causam aliunde habet, unde demonstratur. *Ut: Eclipsis Luna est privatio luminis Luna in plenilunio. Ideò causæ vel medius terminus addi debet, ut fiat demonstratio.*

III. Quædam utrumque complectitur ac probat, & quid sit & cur sit, estque causalis, solo terminorum positu ab explicitâ demonstratione differens. *Ut cur in tonitruo fit sonus in nube? Causam vulgarem reddunt, extinctionem ignis in nube. Demonstratio est hæc: Quando exstinguitur ignis in nube, fit sonus in nube. In tonitruo exstinguitur ignis in nube. Ergo. Eliciatur jam definitio: Tonitruum est sonus in nube ob exstinctum ignem. Quocirca qui habet demonstrationem affectionis, habet ejusdem definitionem.*

CAP. IV.

De Methodo & Ordine.

*M*ethodus est vel cum illatione, vel sine. Illa est Methodus specialiter dicta, vel ipsa Demonstratio, & dividitur in Syntheticam & Analyticam: Synthetica est Demonstratio dicitur analyt. &c. Hæc dicitur Ordo.

Ordo

Ordo dicitur habitus instrumentalis, quo disciplina partes ita disponere possumus, ut aptissime & facillime ea disciplina cognoscatur. Estq; particularis vel universalis. Ille est in parte aliqua disciplinae. Hoc tota scientia disponitur. Universalis est Syntheticus vel Analyticus.

Syntheticus est instrumentum, quo contemplatrices disciplinas disponimus, ut progrediamur à primis rei principijs, universalioribus, causis, simplicibus, partibus; ad principiata effecta, composita, totum; melioris & facilioris cognitionis gratiâ.

Analyticus seu resolutorius, est quo operatrices disciplinas disponimus, ut à nozione finis ad cognitionem principiorum & mediorum ad illum finem ducentium progrediamur, melioris & facilioris cognitionis gratiâ.

Et hi sunt ordines disciplinas disponendi. Aliàs alijs dari possunt ordines: ut, dignitatis, Historicus vel temporis, Rhetoricus, Poëticus, definitivus Galeni, arbitrarius, docendi & reserandi &c. quæ omnia vide in Enchiridio meo Logico.

Regula vel præcepta utriusq; Ordinis.

1. Communis pars & generalis præponatur propriae & speciali. 2. Pars nulla desit, superflua, inutiliter repetatur. 3. Quod aliqui

cubi implicitè positum & alio considerandi modo, alibi evolvi potest explicitè & diversa consideratione *absq; tautologia*. 4. Respectu particularium: ordo fit interdum arbitrarius. 5. In una scientia agere licet de subiecto, hujus principijs, affectionibus, speciebus, item de contrarijs.

CAP. IV.

De Divisione.

DE Divisione, ordine doctrine prius agendum quàm de Definitione, nam ad definitiones constituendas conducunt Divisiones. Et res debet distinguì, antequam definiri.

Divisio est oratio, qua totum in suas partes dividitur. *Divisum dicitur totum quod dividitur. Membra Divisiva seu divisionis sunt partes in quas finitur Divisio.*

Divisio alia est vocis, alia Rei. Vocis dicitur Distinctio; ut *caner* significat piscem & morbum. Rei est totius vel integralis, vel essentialis vel universalis.

Divisio totius integralis vel quanti dicitur Partitio, quæ totum dividitur in partes vel homogeneas seu similes, vel heterogeneas seu dissimiles. Pars similis est, quæ habet eandem naturam & nomen cum toto.

toto. Ut caro, aqua &c. dividitur in partes simi-
 lares, nam qualibet pars carnis est & dicitur
 caro; sic de aqua, lacte &c. Pars dissimilari-
 s habet diversam naturam & nomen à
 toto, ut sunt partes domus, navis &c.

Divisio totius essentialis vel est realis
 seu Physica, vel rationis seu Metaphysica.
 Illa fit in partes re diversas, in materiam &
 formam; ut homo in animam & corpus. Hac
 in partes ratione tantum diversas, in genus
 & differentiam, unde saltem ratione totum
 componitur. Ut animal & rationale non re-
 apse ab homine differunt.

Divisio totius universalis est 1. Gene-
 ris in species: ad quam refertur. Divisio to-
 tius Analogi, quae proprie non est in species: sed
 quasi in species, quia equaliter naturam gene-
 ris non participant. Ut Ens est increatum vel
 creatum. 2. Speciei in Individua. 3. Differen-
 tia in species vel Individua.

Haec fuerunt quatuor divisiones totius
 per se, quibus totidem per accidens oppo-
 nuntur.

I. Distinctio totius per accidens, ut A-
 cutum aliud est taurus, aliud auditus, gu-
 stus &c.

II. Partitio totius integralis per acci-
 dens. Ut Annuli (aurei cum smaragdo) pars
 alia est fulva alia viridis.

III. Di-

III. Divisio totius essent. per accidens.

1. *Physici, ut hominis alia pars est movens, alia qua movetur.* 2. *Metaphysici. Ut hominis una pars est brutis communis, altera ei propria.*

IV. Divisio totius universal. per accidens.

1. *Accidentium in accidentia. Ut flavum aliud est dulce, aliud amarum &c.* 2. *Accidentium in subjecta. Ut bonorum quaedam sunt animi, quaedam corporis.* 3. *Subjecti in accidentia. Ut animalium aliud risibile aliud irrisibile.*

Regula vel precepta bonae Divisionis.

1. Divisio non fit latior vel angustior.
2. Non fit abundans, sed constat potius membris paucissimis. *Non tamen semper dixerotopia, observari debent aut possunt, sed saepe ratione objectorum praestat reprobata.*
3. Fiat per membra proxima, quantum fieri potest.
4. Non nominet unam partem (*nisi necessitas urgeat*) per alterius negationem, quale est hoc vitium: *Animal est homo vel non homo.*
5. Membra dividenda non sint subordinata sed opposita.

PRÆCEPTA.

67

CAP. V.

De Definitione.

Definitio est vox vel Oratio naturam rei vel significationem vocis declarans. *Dicitur vox; quia aliquando una vox est definitio, ut: Honestum est decens. Definitum est illud quod definitur, & à definitione non nisi ratione differt.*

Definitio alia est nominis, alia rei. Nominalis vocem seu nomen declarat. *Ut: homo dicitur ab humo. Tales ubiq; in Lexicis.* Realis, rei naturam, essentiam seu quiditatem declarat. Estque I. vel essentialis vel accidentalis.

Essentialis constat vel materia & forma, diciturque Physica; *Ut: homo constat corpore & anima rationali: vel genere proximo & differentiâ specificâ: ut homo est animal rationale.*

Accidentalis seu descriptio non quidem planè quiditatem rei declarat, sed tamen conversim de re prædicatur, quia constat genere & proprio aliquo accidente. *Ut homo est animal risibile. Tales definitiones in defectu essentialium quarere cogimur.*

II. Alia causalis tantum, alia simul causalis & essentialis. Illa constat genere & causâ externa alterutrâ vel utrâque. *Ut Lo-*
D

gica est habitus ad veritatem indagandam. Hic alterutra adest nempe finalis. Illa frequentius essentialis dicitur, cum & ex internis & externis causis rem declaret.

III. Alia est cum additamento, alia sine. Hæc est essentialis; Illa addit seu includit aliquid quod ad essentiam definiti non spectat. *Ut cum definitur relatum per correlatum, accidens per subjectum &c.*

Præcepta vera Definitionis in genere.

1. Nihil desit aut superfit in definitione. 2. Sit universalis. *Id est. Contineat quæ insunt omni definito, semper & necessario.* 3. Explicet rei essentiam, & quidem ex notioribus, *id est, non definiat idem per seipsum, certum per incertum, oppositum per oppositum, aut rem per meras negationes.* 4. Absint æquivocationes, metaphora, prolixitas, otiositas, obscuritas.

Præcepta definiti.

1. Sit Ens reale, univocum, universale, unum per se, compositum ex partibus. 2. Sit species alicui generi subjecta. 3. Non ponatur in definitione; *ut si diceret: Homo est animal humanum.*

Præcepta generis.

1. Genus in definitione non omnittendum. 2. Ponendum proximum. 3. Et quod in eadem est categoria cum specie. 4. Non sit transcendente.

Præce-

Præcepta Differentiæ.

1. Habeat aliam oppositam. 2. Non sit negativa, nec oppositam negativam habeat.
3. Non insit per accidens. 4. Non adaptetur pluribus.

CAP. VI.

De Dialecticâ & Locis Topicis in Genere.

*S*yllogismus Dialecticus seu Topicus est, qui ex probabilibus concludit. *Nota: Dialecticam à nonnullis dici totam Logicam. Sunt autem probabilia quæ videntur, omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, atque his vel omnibus vel pluribus vel spectatissimis: Dicuntur ydoxa, quibus opponuntur xogidoxa, vel improbabilia; ut Dimidium esse plus quam totum.*

Finis vel usus Dialecticæ est. 1. Ad exercitium scholasticum, ut de quavis re proposita possimus differere. 2. Ad congressus. Nam cognitâ aliorum sententiâ, possumus eos ex proprijs principijs convincere. 3. Ad scientias Philosophicas; *quia opiniones viam præstaurant ad scientiam.* 4. Ad principiorum probationem, *ut cum indemonstrabilia sint, innotescant.*

Materialia principia propinqua sunt propositiones Dialecticæ; remota, termini. Propositio Dialectica dicitur interrogatio probabilis vel omnibus vel plerisque &c. Sunt verò propositiones vel quæstiones Dialecticæ 4. Generis, definitionis, accidentis, proprii. *Speciei non datur quæstio Dialectica, quia hæc est de subiecto communi, non de Individuis, de quibus prædicatur species. Differentia generica sub genere comprehenditur. Specifica in definitione includitur. Termini sunt major, minor & medius. Medius autem terminus seu Syllogismi topici argumentum est probabile inventum ad fidem faciendam. Invenitur vero ex certis locis. Locus enim est sedes argumenti.*

Loci vero topici sunt quindecim, ad quos omnes alij referri ferè possunt. *Definitio, Notatio, conjugata, totum & partes, causa & effectus, Antecedentia & consequentia, circumstantia, similia, paria, majora, minora, Dissimilia, opposita, repugnantia, Autoritas seu testimonium. Hic ultimus dicitur inartificiosus, reliqui artificiales. Et ex his alius dicitur intrinsecus, cum argumentum sumitur de rei Substantia; ut definitio &c. alius extrinsecus, cum ex ijs sumitur quæ extra rei substantiam sunt, ut similia, majora &c. alius medius modo se modo habent.*

CAP.

CAP. VIII.

De Locis topicis tribus prioribus.

A DEFINITIONE.

Locus à Definitione dicitur habitudo definitionis ad definitum, ex cuius habitudinis vi argumenta secundum hunc locum sumuntur. *Exemp. Est animal rationale. Ergo homo.*

Axiomata seu Maxima hujus loci.

I. *A parte subjecti:* Quidquid convenit definitioni, convenit & definito. Et quidquid non convenit definitioni, nec definito.
II. *A parte predicati:* Cui tribuitur definitio, tribuitur & definitum; cui non illa, neque hoc.
III. *A parte utriusque:* Si definitio definitioni convenit, etiam definitum definito convenit. Si non convenit definitio definitioni, e contra.
IV. *In comparatione est hæc maxima:* Cui magis competit rei definitio, id magis tale est. *Ut: Utile est, quod ad finem conducit. Ergo quod magis ad finem conducit, magis utile est.*

Huc refer locum. 1. Definiti. *Cujus præcedentes etiam sunt maxima, mutato nomine.*
 2. Differentiarum. *Ut rationale est, E. homo.*
 3. Descriptionis, *qui etiam eadem habet pronuntiata mutato nomine.* Et ad hunc referetur

D 3

Locus

Locus proprietatis vel proprij. *Ut Justitia est virtus. Ergo per se laudabilis. Nam hoc est virtutis proprium. Ejus maxima est: Cui convenit proprium, eidem convenit, id cujus est proprium. In comparatione sunt hæc. 1. Quod est melioris rei proprium, id quoque melius est. Ut proprium hominis est melius proprio bruti. 2. Quod magis homini proprium, id eidem rei est melius. Ut homini melius est ratione uti, quam sensu.*

A Loco Notationis.

Locus notationis est quando medius terminus sumitur à nomine. Sic *Adam* argumentabatur: *Hæc de viro sumpta est. Ergo Virago* vocabitur. Argumenta hinc non ducuntur firma, nisi nomine rebus convenient. Maxima. De quocunq; dicuntur aut negantur notationes, de eodera notata dicuntur aut negantur, & econtra.

Huc refertur locus Transmutationis, quando nomen ignotum in notius transmutamus. *Ut sapientis nomen notius est quam Philosophi. Hinc argumentor: Est Philosophus Ergo sapiens.*

A Conjugatis.

Ex hoc loco affirmativè & negativè argumentamur. Exemp. *Justus & bonus est (non est) Ergo habet (non habet) justitiam & bonitatem. Justitia est laudabilis. Ergo & justus. Maxima seu Axiomata.*

L. Abfo-

1. *Absolute;* Cum quo cohaeret unum conjugatum, cohaeret & reliqua; & quocum non cohaeret unum, e contra. 2. *In comparatione.* Conjugata se invicem sequuntur. *Ut:* si praestantius est ratiocinari quam sentire; praestantior erit ratio quam sensus.

C A P. VIII.

De Locis totius & partium,
caussa & effectus.

AD locum totius & partium refertur Locus à genere & specie. *Atoto integrali* (scilicet & *in essentiali*) ita: Est domus. Ergo habet tectum, parietes & fundamentum. *Maximæ in toto universalis & essentiali:* 1. Posito toto integro ponuntur omnes partes. 2. Sublato toto integrali, aliqua saltem pars tolli potest. 3. Positis omnibus part. (non valet ab una) integrantibus ponitur totum. 4. Sublata quacunq; parte integ. tollitur totum. *Atoto universalis Maximæ.* 1. Posito toto universalis vel genere, ponitur aliqua pars subjecta. 2. Sublato toto universalis, tolluntur omnes partes subjectæ. 3. Posita quacunq; parte subjectâ, ponitur totum. 4. Sublatis omnibus partibus subjectis, tollitur totum. 5. *In comparatione.* Plura bona anteponenda sunt paucioribus.

Ab efficiente Maximæ. 1. Causa potens & effectus in potentia simul sunt aut non sunt.

sunt. *Ut: est Architectus, Ergo fieri potest domus.* 2. Causa in actu & effectus in actu simul sunt aut non sunt. 3. Quidquid est causa causæ, est etiam causa causati. *Intellige usum rectum, nempe ut series causarum & effectus à se invicem dependant necessario & semper.* 4. Efficiens naturâ semper eodem modo agit, nec potest non agere, cæteris paribus, *Ut: Ignis non potest non urere.* Consilio vero agens diversimodè efficit, *ut homo potest loqui vel non loqui, ire vel non.* &c. 5. Positâ causâ conservate res salva esse potest. 6. Positâ causâ corruptente non impeditâ, sequitur corruptio. *Ergo huc refertur locus Generationum & corruptionum.* 7. Si bona vel mala est generatio vel corruptio, res quæ generatur vel corrumpitur bona vel mala est. *In comparatione ita.* 8. Quod per se est causa boni, præstantius est eo quod per accidens. *Ut: Virtus quam fortuna.* 9. Quod per se est causa mali, prius est quàm quod ex accidente. 10. Præstantior est efficiens, cujus finis est præstantior. *Ut: Medicus quam futor.* 11. Id quo melior res comparatur, magis expetendum est & id quo melior res magis impeditur, magis fugiendum.

A Causa materiali maxima. 1. Positâ materiâ possibile est effectum poni, & ecõt. *Ut: in Norvegiâ sunt multa salsæ. Ergo in ea*
resulta

multa navigia parari possunt. 1. Cui datur materia, eidem etiam accidentia ejusdem.

3. *In comparatione*: Quod circa materiam praestantiozem versatur, id praestantius:

A Causa formali maxime. 1. Positâ formâ substantiali, ponitur formatum seu effectum. *Ut habet aximam rationalem; Ergo est homo.* 2. Sublata illâ, tollitur effectus.

3. Tantum quaelibet res potest, quantum ejus forma vel virtus formam consequens permittit. 4. *In comparatione*: Cujus forma est praestantior, id ipsum est praestantius, *ut homo quàm brutum.*

A Causa finali maxime. 1. Cujus causa finalis bona, ipsum quoq; bonum. *Ut sanitas est bona, Ergo & Medicina.* Et cujus finis malus, ipsum quoque malum. 2. Unius rei plures esse possunt fines, sed unus primarius. 3. *In comparatione.* Finis & quod fini propius est, magis appetendum quàm quod ad finem ducit. *Ut: Victoria quàm bellum.* Vulgo ita dicitur: Propter quod unumquodq; est tale, illud magis est tale.

Ab Effectis maxime: 1. Posito effecto, necesse est causam esse vel fuisse. 2. Quorum effectorum efficientia bona sunt, ipsa sunt bona, & quorum mala sunt, ipsa mala. Nam qualis causa talis effectus. *Sed hoc axioma saepe restringendum.* 3. Quorum interimentia sunt

sunt bona, ipsa sunt mala: & quorum intermentia mala, ipsa sunt bona. 4. *In comparatione.* Quae difficilius conquisita sunt, cariora sunt. 5. Quorum generatio est magis optanda & corruptio magis fugienda; ea magis expetenda sunt.

CAP. IX.

De Loco antecedentium, consequentium, & circumstantium.

Exempl. ab Anteced. Habet vulnus cordis
Ergo brevi morietur. *A consequ.* Jubeus est,
Ergo fuit puer.

Maximæ. 1. Posito vel ablato antecedente, ponitur, vel tollitur consequens, & posito vel ablato consequente, antecedens ponitur vel tollitur. 2. *In comparatione.* Cujus consequens est majus bonum aut minus malum, potius eligendum est. Nam inter duo mala eligendum quod melius.

A Circumstantibus Maxima. Quales sunt circumstantia, talem verisimile est esse rem quam circumstant. E. g. *Ex circumstantia loci:* Fuit in loco suspecto; Ergo rem suspectam inibi peregit.

Circumstantia vel sunt praecurrentia; quae rem antecedunt; ut potentia, nobilitas majorum, educatio, consuetudo &c. vel sunt Comitantis rem, ut locus, tempus, occasio, fo-

PRÆCEPTA.

77

et c. vel subsequentiæ, ut, *laus, divitiæ, infamie* &c. Includunt hoc versu.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

CAP. X.

De Loco comparatorum.

Comparata dicta quod ad se invicem comparantur, sunt similia, paria, majora, minor.

A similibus. Exemp. Ut: Lux non absconditur, sed in aperto ad ducendum ponitur. Ergo & doctrina virtusq; hominis non occultanda, sed alijs impertienda. Maxime. 1. De similibus idem est judicium. Vel similitum eadem est ratio. Sed nonnunquam etiam similia non per omnia quadrant. Unde illa: Omne simile claudicat. Omne simile currit 4. pedibus &c. 2. In comparatione. Quod rei bonæ est propinquius vel similius, aut meliori melius, id quoque melius.

A paribus vel equalibus. Maxime. 1. Si de tur proportio vera aut falsa, etiam quæ videtur æquè probabilis, vera aut falsa erit. Ut: si duces nō semper contemnantur, quia interdum vincuntur: neq; Philoſophi malè audire debent; si nonnunquam falluntur. 2. In comparatione.

Si hoc genus est præstantius illo, id quod optimum est in hoc, præstantius est eo, quod optimum est in illo, & vicissim. *Ut: si homo*

est melior equo, dignissimus homo melior erit optimo equo. 3. Si absolutum prædicatum sequitur absolutum subjectum, incrementum prædicati sequetur incrementum subjecti. *Hoc est, ut simpliciter ad simpliciter, sic magis ad magis; & maximum ad maximum sequitur.* Intelligendum verò de ijs, quæ per se dicuntur. *Ut: honestum est bonum, honestius melius, honestissimum optimum.*

A majori argumentamur tantum negativè, sitq; triplex comparatio. 1. Duorum subjectorum cum uno prædicato. *Ut angeli non sciunt diem extremi iudicij. Ergo nec homines.* 2. Duorum prædicatorum cum uno subjecto. *Ut: hic non didicit Logicam, E. multò minus Metaphysicam.* 3. 2. subjectorum cum 2. prædicatis. *Ut: Dux non potest expugnare castrum, E. nec miles regionem totam.*

A minori tantum affirmativè. *Ut hic potest gestare 10. pondus. Ergo & 5.* Potest & hic, ut ante, institui triplex comparatio. Notandum verò considerari hic, majorem minoremve probabilitatem seu verisimilitudinem; non rem præstantiam, quantitatem vel virtutem &c. Alias in proximo exemplo foret à majori; quia proponuntur 10.; at minus verisimile est gestari posse 10. quàm 5. itaq; à minori est.

Maxima. 1. Si id quod verisimilius videtur, non est verum; neque minus, verisimile,

mile, verum erit. *Et* : Si minus verisimile est verum, etiam id quod magis verisimile viderur, verum erit.

CAP. X.

De Loco dissentaneorum.

HÆc sunt vel Dissimilia, vel opposita, vel repugnantia. *A Dissimilibus maxima.*
 1. Si dissimilium fit unum, non est alterum, quia de dissimilibus diversum est iudicium. *Ut: Est Candidum. Ergo non atrum.* 2. Dissimilibus dissimilia conveniunt: & quod uni dissimilium convenit, quatenus est tale, non convenit alteri. *Ut probus quia probus est laudandus. Ergo improbus, quia talis, sit suspensandus.*

Ab oppositis. 1. à contrarijs seu adverbis. *Virtus est; Ergo non vitium.* 2. à relatis: *Præceptor est; Ergo non discipulus.* 3. à privanti-
 bus: *Cæcus est; Ergo non videt.* à contradicentibus: *Album est, Ergo non est album.* *Assio-
 mat a generalia.* 1. De quocunq; affirmatur unum oppositorum, de eo negatur alterum; non verò semper è contra. 2. Quot modis dicitur unum oppositorum, tot & alterum, *Maxima de relatis.* Quæ mutuo referuntur, mutuo se ponunt tolluntq; simulq; cognoscuntur & ignorantur. *Maxime. De contrar. Immediatis, privat. & contradict.* 1. Ex his si al-

rerum non convenit; alterum conveniat
recesse est. 2. Contrariæ contrariorum sunt
consequentix. 3. Illud non est in subiecto,
quo inherente sequitur duo contraria simul
esse. 4. Si contrarium contrario inest, etiam
contrarium contrario inerit. *Ut si fortitudo
est virtus, ignavia erit vitium.* 4. In compara-
tione: Quæ contrarijs sui minus admitta
sunt; Ea magis sunt talia. *Ut id magis est al-
bum, quod minus nigredinis habet admixtum.*

A repugnantibus seu disparatis argu-
mentamur adfirmativè & negativè. *Ut homo
est; E. non bellus, non lignum, non lapis &c. I-
tem: Non est corpus mixtum; non aqua, non
ignis, non aër; E. terra. Ubi fieri debet sufficiens
enumeratio partium. Maxima. Cui convenit
unum ex repugnantibus; non convenit al-
terum vel reliqua. Huc refertur locus Divi-
sionis. *Ut est animal rationale. E. non irratio-
nale. Maxima. Cui unum divisionis mem-
brum tribuitur, ei adimuntur reliqua.**

CAP. XI.

De Loco autoritatis.

Autoritas vel testimonium est divinum
vel humanum. *A testimonio divino. Maxi-
ma. 1. Dato testimonio divino res certa est.
2. Divinum præponendum humano. 3. In
articulis fidei & affirmativè & negativè con-
cluditur autoritate divinâ.*

PRÆCEPTA.

8r

Ab autoritate humana. 1. Sapientum. autoritas non temerè reiicienda. 2. Probato artificio in sua arte est credendum. 3. Antiquum quodq; testimonium de re antiqua est certissimum. 4. Humana autoritas iuvat tantum affirmationem, non negationem. *Ut affirmatiuè sequitur: Cicero hanc phrasin habet. Ergo est latina. At non valet negatiuè: Cicero hanc non habet phrasin, Ergo non est latina.* 5. In usu verborum est sequenda vulgi consuetudo: in sententiâ vero de rebus ferenda, iudicium sapientum: Loquendum ut plures, sentiendum ut pauciores. 6. *In comparatione. Quo quis sapientior est, & in arte peritior, eo magis ei credendum.* 7. Credibilius est quod plurib. sapientibus, quàm quod uni alicui, visum est.

CAP. XII.

De Syllogismo Sophistico, & Locis Sophistarum.

Syllogismus Sophisticus est qui ex ijs, quæ videntur probabilia, nec sunt, colligit conclusionem (*& peccatur in materia*) aut videtur colligere, nec tamen colligit, (*& peccatur in formâ*) Syllogismus. Ergo Sophisticus *vel peccat in materia, vel in formâ, vel in utraq;* licet Elenchus ratione *forma huc propriè non spectet.*

Finis

Finis vel usus est. 1. Non fallere, sed fallentes devitare & refutare. 2. Ut contraria juxta se posita magis elucescant. Sophista autem hos 3. fines sibi proponit. Elenchum, falsum, Paradoxon, Nugationem, solœcismum, *hoc est: olim Sophistarum scopus erat, in questionibus captiosis adversarium ad deducere, ut videretur sibi met vel contradicere, & est Elenchus, vel asserere aliquid falsum, vel ad minimum ab hominum opinione abhorrens seu paradoxon; vel ut cogeretur idem ineptè iterare, adeoq; nugari; vel barbarè & vitiosè loqui, seu solœcismum committere.*

Materia sunt propositiones & termini. Medius autem terminus sophisticus est qui apparenter Questionem probat contra ignorantem rerum & verborum significationes. Eruitur verò ex certis titulis, notis vel locis Sophisticis tredecim. In dictione vel verbis sunt 6. Æquivocatio, Amphibolia, Compositio, Divisio, Accentus, & figura dictionis. Extra dictionem in rebus ipsis (qui errores sunt ob res malè perceptas) sunt 7. Accidentis, à dicto secundum quid ad dictum simpliciter, ignoratio Elenchi, petitio principij, fallacia consequentis, à non causa ut causa, & fallacia plurium interrogationum.

Elen-

PRÆCEPTA. 23

Elenchus ab homonymia, seu Fallacia Æquivocationis, est quando locus Sophisticus medium terminum æquivocum supponit. Ergo quot æquivocationis species, tot ejus fallaciæ. Ut: Canis est animal, Ergo si quis celeste est animal. Hic est æquivocatio in voce canis.

Fallacia Amphiboliæ, est quæ decipit ambiguitate totius orationis (*æquivocatio bene est tantum in una voce*) geminam constructionem aut significationem admittentis. *Ut: Qui arat litus, terram aratro sulcas: Tu cum operam perdis, litus aras: Ergo terram aratro sulcas. Hic est ambiguitas in phrasi, Arare litus. Huc refer omnia ænigmata, oracula, adagia, allegorias &c. Ut: Ajo te Eacida Romanos vincere posse.*

Fallacia Compositionis & Divisionis, est quando in oratione componuntur distinguenda, vel separantur conjungenda. In compositionis ergo fallaciâ fit progressus à bene divisis ad malè conjuncta. *Ut: Qui vixit jam, natus est: Homo quinquagenarius vixit: Ergo jam natus est.* In fallacia Divisionis fit progressus à bene conjuncto ad malè divisum. *Ut: Quinq; sunt 2. & 3. Ergo 5. sunt 2. & sunt 3.*

Fallacia Profodiæ vel accentus est cum diversitas est in compositione vocis, spiritu, literâ, quantitate, gestu orationis, tono &c.

Ut

Ut si sumatur quies, pro: qui est: ara, pro hanc;
equus, pro equus: pendere pro pendere.

Figura dictionis decipit 1. Similitudine dictionum inter se, quae similiter sonant. Ut: fons est generis masculini; Ergo & fons.
2. Diverforum pradicamentorum confusione. Ut: Quod emisti, comedisti, crudam carnem emisti. Ergo crudam carnem comedisti. Major loquitur de substantia; Minor de qualitate carnis.

Solvuntur omnes hae fallaciae in verbis Distinctione. In homonymia & amphibolia distingue dictionem vel Orationem in sua significata. Fallacia compositionis solve per Divisionem, Divisionis per compos. Fallaciam accentus per distinctionem Spiritus, quantitatis &c. figuram per distinctionem grammaticarum affectionum & pradicamentorum. Sequuntur fallaciae in rebus.

Fallacia Accidentis est eam distinguitur inter per se & per Accidens. Ut: homo est species, homo est risibile. Ergo risibile est species. Hic risibile pradicatur de nomine per se; species vero per accidens, quia est notio secunda. Solvitur distinctione, & adjectione vocum per se & per accidens, prolatione similis exempli.

Fallacia a dicto secundum quid ad dictum simpliciter, est cum id quod dicitur secundum quid affirmatur vel negatur simpliciter. Ut:
Ovidius

Obidius est bonus Poëta, Ergo est bonus. Caesar non est lapis. Ergo non est. Solvitur negatione consequentiæ, idem distinctione.

Ignoratio Elenchi, est Syllog. qui ad redarguendum est propositus, sed non fit secundum idem, ad idem, similiter & eodem tempore, uti vera contradictio requirit. Ut: qui visu est præditus, videt. Qui dormit, visu est præditus; Ergo qui dormit, videt. Aliud enunciatum de actu, aliud de potentia sumitur. Solvitur negatione & distinctione.

Petitio principij est, cum quis idem per idem (simpliciter, aut sub alijs vocabulis) incertum ignotumve per incertius ignotiusve aut æquè incertum & ignotum probat. Ut si probas voluptatem esse summum bonum, quia jucundum. Solvitur negatione antecedentis & consequentiæ, & ostendendo idem per seipsum probari.

Fallacia consequentis, est quando Antecedens vitiosè arguimus ex consequente; in ijs quæ non recipiuntur. Ut quando arguitur. 1. A positione unius ad positionem alterius. Ut: Omnis homo est animal, Ergo omne animal est homo. 2. A destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Ut: si homo est, animal est; Ergo si homo non est, animal non est. 3. A communiter accidentibus. Ut: Proci sunt comiti; Ergo omnes comiti sunt proci.

36 LOG. PRÆCEPTA.

proci. 4. Ex insufficienti enumeratione partium.
 Ut: hic scit aliquot Syllogismos conficere. Ergo est bonus Logicus.

Solbitur negatione Consequentiae.

Fallacia secundum non causam ut causam, est quando Conclusio non sequitur, propter alienam datam rationem vel insufficientem. Ut: Nunc ducit in somnes noctes. Ergo nimis est nummatus. Per vinum potes inebriari. Ergo vinum est malum. Solbitur negatione.

Fallacia plurium interrogationum, est quando plures quaestiones proponuntur ut una: ideoq; sophista sive affirmatibè sive negativè respondentem capit. Ut: Desisti nè furari? sive affirmes sive neges, caperis. Nam est duplex quaestio 1. Furatus es. 2. Desisti? Aut si quis quaerat: Suntne flumina Et maria, falsa?

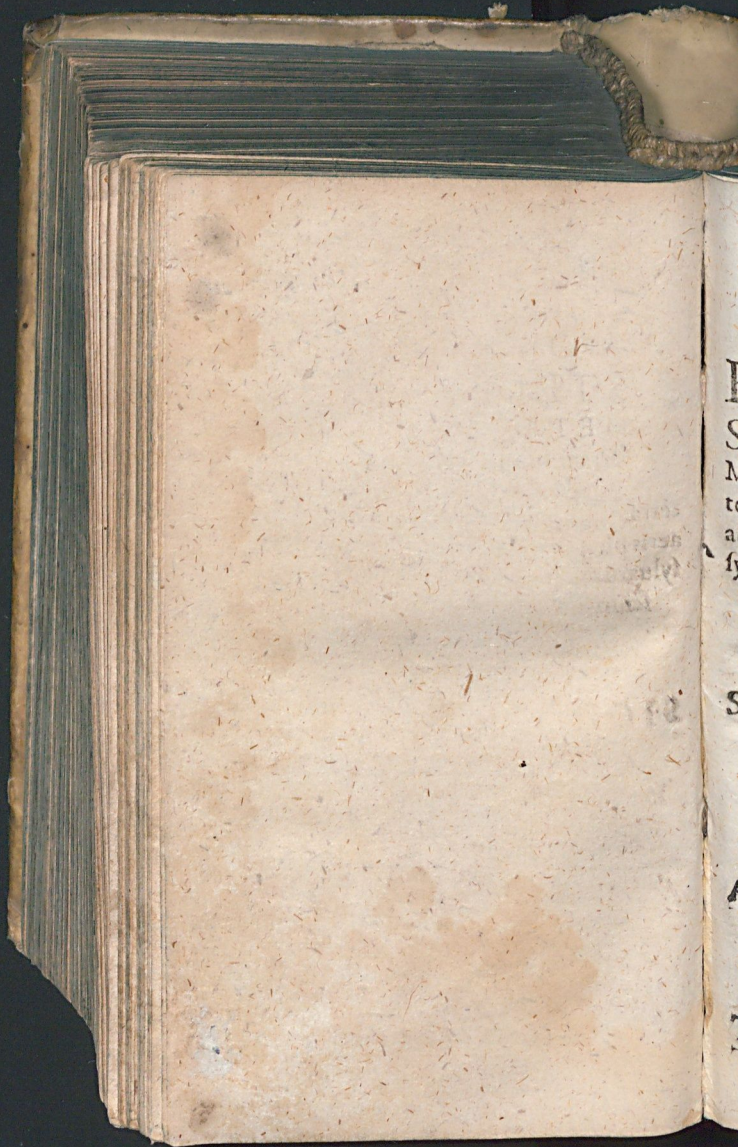
Distinctè respondendum est. Nam

solbitur haec fallacia distinctione.

F I N I S.

ULB Halle
004 331 80X

3

SB *f*

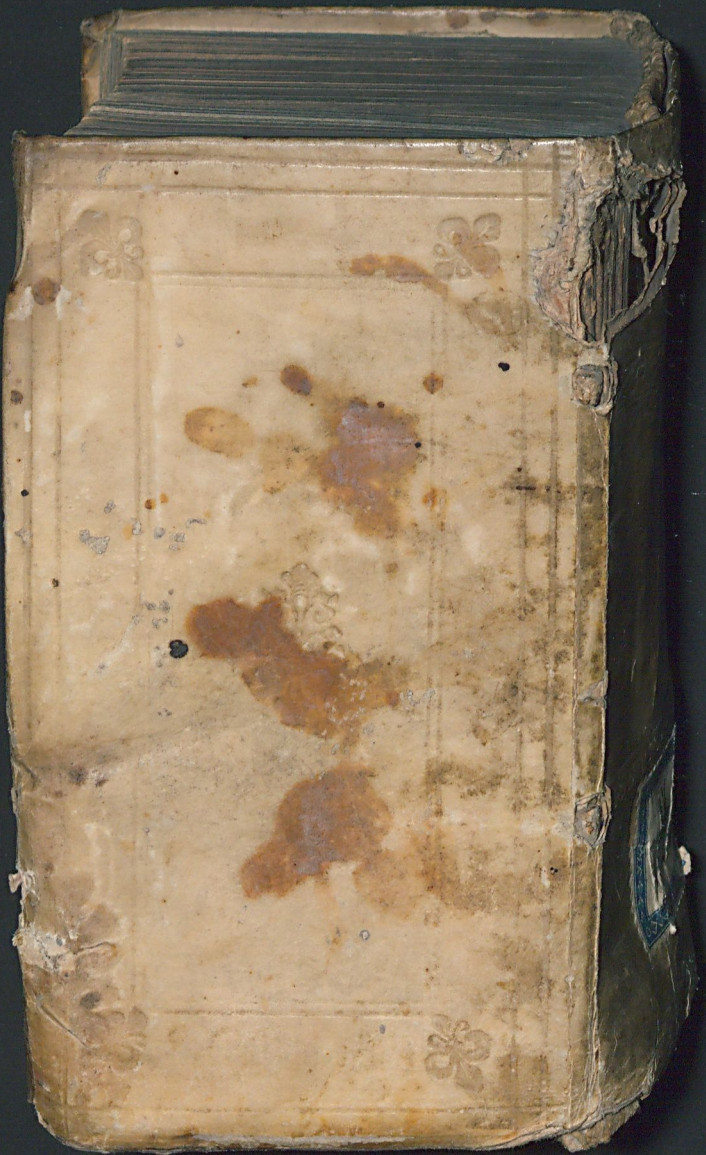

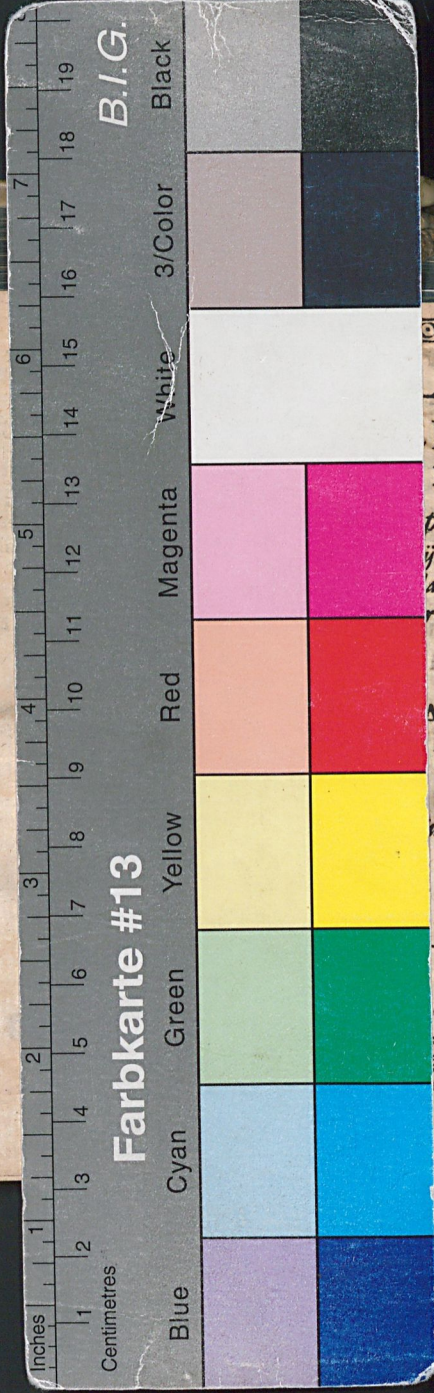

1017

Z

B.I.G.

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

Blue

Farbkarte #13

LOGICÆ
 RIPATETICÆ
 PRÆCEPTA
perspicuè atq; breviter
ijs exempliq; illustrata; ut qui
latinè doctus ingenio & memo-
ria capere possit: olim col-
lecta
 à
 ASP. BARTHO-
 LINO Malmogio
 Dano.
nunc verò demum in usum ju-
ventutis edita.
 Editio Tertia.
 Gratia & Privilegio Elect: Saxonie.
 Anno M. DC. XVI.
 ensis Herzd. Bechtoldi Raaben..

